

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет аграрної економіки та менеджменту
Кафедра обліку та економіко-правового забезпечення
агропромислового бізнесу

ЗБЕРУН Марія Володимирівна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН): ЗМІСТ, ОЦІНКА ТА РОЗКРИТТЯ СТАТЕЙ, МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ/

BALANCE SHEET (STATEMENT OF FINANCIAL POSITION): CONTENT, EVALUATION AND DISCLOSURE OF ARTICLES, METHODS OF PREPARATION.

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і правове забезпечення агропромислового бізнесу»

Магістерська робота

Виконала студентка групи
ОПЗзм – 21 М.В. Зберун

Науковий керівник:
к.е.н., доцент І.В. Спільник

Допущено до захисту

«__» _____ 2018 р.

Завідувач кафедри

_____ Р.Ф. Бруханський

Тернопіль – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Бухгалтерський баланс, принципи його формування, види та призначення.	7
1.2. Історичні аспекти формування звітності та балансу, еволюція його змісту й форми.	18
1.3. Зміст, оцінка статей та методика складання балансу.	28
Висновки до розділу 1.	35
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМПАНІЇ «SAT»	38
2.1. Загальна характеристика об'єкта дослідження.	38
2.2. Завдання, джерела та прийоми аналізу фінансового стану підприємства.	43
2.3. Аналітична оцінка фінансового стану ТзОВ «СІЕЙТІ» за даними річної звітності за 2017 р..	48
Висновки до розділу 2.	66
РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ БАЛАНСУ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	69
3.1. Проблемні питання інформативної цінності бухгалтерського балансу	69
3.2. Електронний (цифровий) формат фінансової звітності: переваги і перспективи застосування.	80
3.3. Комплексна інтегральна оцінка фінансового стану підприємства та інтерпретація її результатів.	86
Висновки до розділу 3.	94
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102
ДОДАТКИ	112

ВСТУП

Актуальність теми дослідження Світові глобалізаційні економічні процеси та інформаційний напрямок розвитку суспільства вимагають перегляду теоретичних основ та подальшого удосконалення методологічних підходів складання фінансової звітності підприємств в Україні.

Достовірна економічна інформація, нагромаджена та проаналізована в межах облікової системи суб'єкта господарювання за певний період, покликана сприяти обґрунтуванню управлінських рішень широкого кола користувачів фінансової звітності стосовно управління, інвестування, надання кредиту, укладання договору про співпрацю тощо.

Важливим інструментом для обґрунтування таких рішень слугує аналітична оцінка фінансової звітності, за допомогою якої можна об'єктивно дослідити фінансовий стан підприємства, прибутковість його діяльності, ділову активність, фінансову стійкість, платоспроможність та виявити подальші перспективи розвитку.

Посилення впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства, і, таким чином, залежності фінансового стану суб'єкта господарювання від зовнішніх економічних процесів, надійності контрагентів, змоги використання позичкового капіталу зумовлює необхідність підвищення інформативної цінності фінансової звітності задля підвищення ґрунтовності процесу ухвалення управлінських рішень та ефективності їх результату. Це вимагає вдосконалення змісту, оцінки та розкриття статей, а також процедури підготовки фінансової звітності, зокрема балансу, як основної визначальної її форми, та самого аналізу.

Для зниження ризиків користувачів інформації фінансових звітів при ухваленні управлінських рішень, інформаційне забезпечення аналізу фінансової звітності має бути максимально достовірним, а належним чином поставлений аналіз та аудит фінансової звітності покликані надати гарантію вірогідності, об'єктивності та надійності інформації, що висвітлена у фінансовій звітності, широкому колу користувачів.

Необхідність виявлення актуальних напрямків удосконалення балансу та аналізу фінансового стану підприємства зумовили вибір теми.

Ступінь розробленості проблеми Бухгалтерський баланс та його застосування протягом кількох століть перебуває в полі зору науковців, про що свідчать численні публікації зарубіжних та вітчизняних вчених: П. Джексона, Дж. К. Робертсона, П. Гейка, В. П. Суйца, Е. Хендріксона, Р. Адамса, М. Ван Бреда, Д. Александера, Т. Д. Уорфилда, Е. А. Аренса, Р. Монтгомері, Г.А. Велша, Ж. Рішара, Д. Колдуела, Б. Нідлза, Л.А. Бернстайна, К. Уолша, Э. Хелферта, Р. Холта, В.Д. Новодворського, В.Ф. Палія, В. І. Подольського, Я. В. Соколова, А. Д. Шеремета, Г. В. Савицької, В. В. Ковальова, М. І. Баканова, А.Н. Хоріна, І.О. Бланка, Ю.А. Вериги, В.І. Довбуш, В.А. Кулик, П.Т. Саблука, В.В. Сопка, С.В. Голова, К.Ю. Циганкова, Л.В. Чижевської, В.Г. Швеця, В.О. Шевчука, М. Г. Чумаченка, О. М. Галенко, Є. В. Мниха, А. М. Герасимовича, Ю. С. Цал-Цалко, О. А. Петрик, М. Т. Білухи, С. В. Івахненко, З. В. Гуцайлюка, Г.М. Давидова, Б. Ф. Усача, В. С. Рудницького, В. Я. Савченка, О. Ю. Редька, І. Й. Яремка, А. В. Озеран, С. І. Шкарабана, І. В. Спільник та багатьох інших.

Проте, процес удосконалення змісту, форми та структури балансу триває, відбувається процес його наближення до вимог міжнародних стандартів, переходу до цифрового формату його представлення тощо, що викликає необхідність продовження дослідження визначеної проблеми.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження бухгалтерського балансу (звіту про фінансовий стан), його змісту, оцінки та розкриття статей, методики складання та аналізу, а також пошук напрямків їх удосконалення.

Завдання випускної кваліфікаційної роботи. Визначена мета формулює зміст дослідження, що полягає у послідовному вирішенні таких завдань:

- з'ясувати сутність бухгалтерського балансу (звіту про фінансовий стан), принципи його формування, види та призначення;
- дослідити історичні аспекти формування звітності та балансу, еволюцію його змісту й форми;

- розкрити зміст, оцінку статей та методику складання балансу;
- дати загальну характеристику об'єкта дослідження.
- визначити завдання, джерела та прийоми аналізу фінансового стану підприємства;
- здійснити аналітичне оцінювання фінансового стану ТзОВ «СІЕЙТІ» за даними річної звітності за 2017 р.;
- окреслити проблемні питання інформативної цінності бухгалтерського балансу;
- розкрити переваги і перспективи електронного (цифрового) формату подання фінансової звітності;
- розглянути порядок проведення комплексної інтегральної оцінки фінансового стану підприємства та інтерпретації його результатів.

Предметом дослідження визначено теоретичні та практичні аспекти змісту, оцінки, розкриття статей, методики складання та аналізу балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства.

Об'єктом дослідження є формування та аналітичне оцінювання балансу (звіту про фінансовий стан) компанії «SAT» (ТзОВ «СІЕЙТІ»).

Методом дослідження роботи є комплексне системне вивчення обліково-інформаційного забезпечення балансу (звіту про фінансовий стан підприємства) з використанням загальнонаукових та спеціальних облікових, аналітичних і статистичних прийомів.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативна база щодо формування та аналізу фінансової звітності підприємства; підручники; монографії; автореферати дисертаційних робіт; статті вітчизняних і зарубіжних учених з питань теорії та методології формування фінансової звітності та її аналізу, опубліковані в періодичних фахових виданнях і збірниках наукових праць; матеріали науково-практичних конференцій тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні подальшого розвитку методичних та організаційних положень формування інформаційної бази та аналізу фінансового стану підприємств.

Практична цінність роботи: отримані результати дослідження сприяють підвищенню інформативної цінності, зрозумілості, достовірності та аналітичності інформації, що відображається у фінансовій звітності, підвищенню ефективності фінансового управління підприємством.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 101 сторінці друкованого тексту, у тому числі 14 таблиць та 13 рисунків.

Робота містить 2 додатки, список використаних джерел, що нараховує 95 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Бухгалтерський баланс, принципи його формування, види та призначення.

Бухгалтерський баланс (від латинського «bis» – два, «lans» – чаші) – це відображення стану майна господарського суб'єкта з економічної та юридичної точки зору на певну дату у вартісному вимірі.

Балансовий звіт це – спосіб узагальнення і групування господарських засобів підприємства за складом та розміщенням, а також за джерелами їх утворення та цивільним призначенням у грошовому вимірнику на чітко визначену дату.

Відповідно до НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» баланс є звітом про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал [63].

Бухгалтерський баланс є складовим елементом фінансової звітності і базується на даних фінансового обліку як системі суцільного, безперечного, документального відображення фінансово-господарської діяльності підприємства. Баланс надає зовнішнім і внутрішнім користувачам корисну, повну, правдиву та неупереджену інформацію про майновий та фінансовий стан підприємства та ефективність господарювання за звітний період. Таким чином, бухгалтерський баланс є інформаційним джерелом для прийняття управлінських рішень[72].

Бухгалтерські баланси призначені для відображення фінансового становища економічного суб'єкта на конкретні моменти часу:

- на дату створення організації (реєстрації Статуту);

- початок і кінець звітнього періоду (фінансового року); дати складання проміжних фінансових звітів (за місяць, квартал, півріччя, дев'ять місяців);
- у випадках санації, банкрутства, ліквідації, реорганізації або ін. [46]

Оснoву інформаційної бухгалтерської системи будь-якого звітнього або проміжного періоду становить вхідний бухгалтерський баланс. Наступні факти господарського життя змінюють показники бухгалтерського балансу. Бухгалтерія ідентифікує, оцінює, класифікує і реєструє ці господарські операції відповідно до загальноприйнятих принципів, відображає і накопичує їх у облікових системах, зводить воєдино для складання нових бухгалтерських балансів (припустимо, в кінці кварталу або року).

У західній обліковій теорії бухгалтерський баланс іменується не інакше як «Звіт про фінансовий стан» господарюючої одиниці на певний момент часу. Бухгалтерський баланс є статичним документом, який можна порівняти з моментальним знімком фінансового стану підприємства, на якому було використано два рівновеликих зображення:

- чим володіє підприємство (майно, класифіковане за функціональною ознакою);
- за рахунок яких джерел з'явилося дане майно (капітал власника і залучений капітал) [89].

Повторне знімання цієї «фотографії» через певні часові інтервали (місяці, квартали, роки) дозволяє побачити, як активи і капітал змінюються з плином часу, адже протягом кожного інтервалу в результаті діяльності підприємства відбуваються зміни. Аналіз цих змін і дає інформацію про розвиток підприємства.

Основою побудови бухгалтерського балансу є двоїсте групування об'єктів бухгалтерського обліку на господарські засоби і джерела їх утворення.

З економічної точки зору майно є сукупністю конкретних придатних для обміну засобів і відображається в активі бухгалтерського балансу. З юридичної

точки зору, майно являє собою сукупність зобов'язань і відображається в пасиві бухгалтерського балансу [91].

На рис. 1.1. схематично наведено традиційну (з п'яти блоків) форму балансу у дві колонки. Цю форму зараз дещо змінено, але вона наводиться для ілюстрації як найбільш наочна.

АКТИВИ (<i>майно бізнесу</i>)	ПАСИВИ (<i>вимоги бізнесу</i>)
НЕОБОРОТНІ (<i>фіксовані</i>) АКТИВИ	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ
ОБОРОТНІ АКТИВИ	ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
	ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
БАЛАНС (<i>усього активів</i>)	БАЛАНС (<i>усього пасивів</i>)
Використання (<i>у що вкладено гроші</i>)	Джерела (<i>звідки гроші залучено</i>)

Рис. 1.1. Баланс. Традиційна схема*

За своєю структурою бухгалтерський баланс являє собою два ряди чисел, підсумки яких постійно рівні між собою. Загальний підсумок показників активу або пасиву називається валютою балансу.

Традиційно в Україні застосовують так званий одноступеневий горизонтальний формат бухгалтерського балансу у вигляді двосторонньої таблиці, ліва сторона якої називається активом, права – пасивом, (у перекладі з латини «актив» означає дієвий, діяти, діяльний; а «пасив» – утримуваний, бездіяльний).

В основу такої рівноваги покладено балансове рівняння, згідно з яким активи підприємства (А) відповідають сумі зобов'язань його (З) та власного капіталу (ВК):

$$A = BK + Z \quad (1.1.)$$

Хоча міжнародними стандартами допускається застосування вертикального балансу, де спочатку наводяться всі показники активу, а потім вже показники пасиву.

* складено автором самостійно

Схематично вертикальний формат бухгалтерського балансу подано на рисунку 1.2.

АКТИВИ <i>(майно бізнесу)</i>
НЕОБОРОТНІ <i>(фіксовані)</i> АКТИВИ
ОБОРОТНІ АКТИВИ
БАЛАНС <i>(усього активів)</i>
ПАСИВИ <i>(вимоги бізнесу)</i>
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ
ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
БАЛАНС <i>(усього пасивів)</i>

Рис. 1.2. Вертикальний формат бухгалтерського балансу*.

При багатоступеневому форматі величину власного капіталу визначають поступовим вичленовуванням зобов'язань від суми активів, при цьому застосовують балансове рівняння виду:

$$A - З = ВК$$

Схематично вертикальний багатоступеневий формат бухгалтерського балансу наведено на рис. 1.3.

АКТИВИ <i>(майно бізнесу)</i>
НЕОБОРОТНІ <i>(фіксовані)</i> АКТИВИ
ОБОРОТНІ АКТИВИ
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
АКТИВИ <i>(за мінусом поточних зобов'язань)</i>
ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
ЧИСТІ АКТИВИ <i>(активи за мінусом всіх зобов'язань)</i>
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

Рис. 1.3. Вертикальний багатоступеневий формат бухгалтерського балансу*.

* складено автором самостійно

Однорідні за економічним змістом господарські цінності об'єднуються в бухгалтерському балансі в групи, які називаються статтями балансу і, як зазначається стандартом [63], є елементами фінансового звіту, що відповідають встановленим критеріям. Статті групуються у розділи бухгалтерського балансу.

Термін «баланс» широко відомий фахівцям з обліку, аналізу, планування і вживається в значенні рівноваги. Перший досвід побудов балансів належить бухгалтерському обліку.

Загальна ідея застосування балансового методу полягає у вирівнюванні сумарного значення показників, записаних в лівій і правій сторонах рівняння.

В економіці застосовуються різні види балансів: бухгалтерський; баланс доходів і витрат підприємства; баланс основних фондів; баланс грошових доходів і витрат населення; матеріальний баланс; баланс трудових ресурсів; баланс платіжний; міжгалузевий баланс та ін.

Балансове узагальнення інформації дозволяє виявити фінансово-майновий стан економічного суб'єкта. Це досягається за рахунок подвійної угруповання об'єктів бухгалтерського спостереження:

- за їхньою функціональною роллю в процесі виробничо-господарської і фінансової діяльності (економічний зміст балансового рівняння);
- за джерелами утворення майна господарської одиниці (юридичний підхід).

Змістовна складова балансу характеризується його будовою та структурою. Порядок розташування статей в активі та пасиві у вітчизняній та світовій практиці може відрізнитися.

Так, якщо у вітчизняній обліковій традиції балансові статті розміщені за зростанням їх здатності перетворюватися на грошові кошти (ліквідністю): від необоротних активів до грошових коштів, то в практиці окремих зарубіжних країн зустрічається протилежне розташування.

Це ж стосується і порядку розміщення статей пасиву: за ознакою тривалості періоду, який потрібен для повернення боргу: або за спаданням термінів від більшого до меншого, або ж навпаки [44].

Порівняльну характеристику вітчизняного і зарубіжного підходів до розміщення статей активу і пасиву у балансі наведено у Табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Порівняльна характеристика вітчизняного і зарубіжного підходів до розміщення статей у балансі*

Підхід до розміщення статей	Розміщення статей в активі	Розміщення статей у пасиві
Вітчизняний	За зростанням ліквідності активів:	За скороченням термінів погашення вимог:
	нерухомість	акціонерний капітал
	запаси	довгострокові кредити
	засоби в розрахунках	короткострокові кредити
	грошові кошти	поточні зобов'язання
Зарубіжний	За зниженням ліквідності активів:	За зростанням термінів погашення вимог:
	грошові кошти	поточні зобов'язання
	засоби в розрахунках	короткострокові кредити
	запаси	довгострокові кредити
	нерухомість	акціонерний капітал

* складено автором самотійно

При побудові бухгалтерських балансів повинні бути враховані вимоги наступних принципів:

1. Повного висвітлення – звіт повинен містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, які здатні вплинути на рішення, що приймаються на її основі.

2. Послідовності (наступності) у застосуванні підприємством обраної облікової політики, а її зміна можлива лише в окремих випадках, передбачених НСБО, і повинна бути належним чином обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності.

3. Нарахування - доходи і витрати відображаються у момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів.

4. Превалювання сутності над формою - операції відображаються відповідно до їх економічного змісту, а не виходячи з юридичної форми;

5. Грошового вираження – показники наведені в єдиному грошовому вимірнику, узагальнюючому об'єкти бухгалтерського спостереження в однорідну інформаційну модель.

6. Відокремленого підприємства (автономності) – бухгалтерський баланс складається щодо підприємства, а не щодо осіб, пов'язаних з ним (власників, кредиторів, дебіторів і т.д.); в активі враховується майно, що належить підприємству на праві власності або перебуває під повним контролем (в американському обліку - контрольоване майно).

7. Діючого підприємства (безперервність) – період часу, протягом якого буде існувати підприємство невідомий, його ліквідація не намічається (майно, показане в балансі, оцінюється за обліковою вартістю згідно з припущенням, що діяльність триватиме й надалі, а у разі ліквідації підприємства робиться особлива відмітка, і вступають в силу спеціальні правила оцінки показників балансу).

8. Обліку за історичною собівартістю – активи відображаються в балансі за сумами, сплаченими за їх придбання (первісна вартість), а не за поточними ринковими цінами (в умовах гіперінфляції допускаються переоцінки активів за допомогою державного регулювання).

9. Двоїстості – концепція подвійності очевидна з того факту, що активи на лівій стороні бухгалтерського балансу рівні загальній сумі власного і залученого (кредиторська заборгованість) капіталу на правій його стороні. [23]

Бухгалтерський баланс має велике практичне значення: його дані використовуються для аналізу фінансового становища підприємства і контролю правильності відображення в обліку господарських операцій. [22]

На цій підставі до бухгалтерського балансу ставляться такі вимоги:

Вимога доречності передбачає, що дані балансу повинні враховуватися користувачем і здатні вплинути на оцінку положення підприємства і процес прийняття рішень. Для реалізації цієї вимоги користувач повинен отримувати значиму та своєчасну інформацію. Значними визнаються відомості, виключення або вуалізація яких здатна завдати шкоди користувачеві. Зрозуміло, для різних категорій користувачів значимість тих чи інших даних різні, проте, існують

узагальнені сигнальні показники для попередньої оцінки фінансового стану підприємства, дані для їх обчислення, будуть значимі для всіх. Якщо із значущістю відомостей балансу утруднень не виникає, то про фактор своєчасності цього не скажеш.

Своєчасність, тобто представлення даних користувачеві в той момент, коли ними ще можна скористатися в повній мірі, є фактором вельми і вельми умовним. Наприклад, підприємство постачальник розглядає баланс свого ділового партнера з метою визначити перспективи своїх відносин з ним. В процесі цього дослідження особливого значення набуває інформація про грошові кошти, короткострокові вкладення та інші ліквідні активи.

Однак за час між складанням балансу і закінченням звітного періоду ці статті активу можуть зазнати значних змін. Зрозуміло, загальна оцінка фінансового стану підприємства, його ділової активності в меншій мірі піддається впливу своєчасності, але динаміка цих характеристик може бути перекручена.

Достовірність балансових даних є поняттям ще більш містким. Для забезпечення достовірності до балансу висувають ряд вимог, неухильне дотримання яких дозволяє розраховувати на отримання прийнятних для роботи даних.

Перелік вимог включає в себе наступні положення: правдивість, реальність, єдність, наступність, ясність.

Вимога правдивості є також поняттям збірним. Воно має на увазі, що достовірний баланс повинен бути обґрунтований документально. Всі факти господарського життя підприємства відображаються у відповідних документах, які виступають в подальшому як інформаційна база балансу. Вважається, що форма №1 не відображає дійсного стану підприємства, якщо відсутні первинні носії інформації – документи, а також в тому випадку, якщо оформлені вони неналежним чином, так як дотримання правдивості балансу повинні задовольняти не тільки повнота, а й якість фундаментальної маси.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» організації для забезпечення достовірності даних бухгалтерської звітності зобов'язані проводити інвентаризацію майна і зобов'язань [59].

Вимога єдності балансу складається в його побудові на єдиних правилах обліку та оцінки. Виконання цієї вимоги дає можливість порівнювати між собою баланси різних підприємств та їх структурних підрозділів, що дасть додаткові зручності в процесі аналізу положення підприємства серед інших, подібних до нього підприємств. Ця вимога є і гарантією того, що правдивість і реальність балансу будуть поширені повсюдно.

Вимога наступності передбачає порівнянність балансів підприємства різних часових періодів і зв'язок між попереднім і наступним балансом. На практиці це виражається в тому, що заключний баланс звітного року є вступним для наступного за звітним роком. Крім того, спадкоємність форми №1 заснована на незмінності методів її складання, тобто на однаковості облікової політики підприємства, яка оформляється наказом керівника організації. Протягом декількох років організація повинна слідувати прийнятій обліковій політиці. Якщо є необхідність її змінити, то це можливо тільки з початку нового звітного року, причому причини зміни і його суть вказується в пояснювальній записці. Реалізація вимоги наступності дає можливість динамічного аналізу і побудови тренду, тобто графіка, що визначає тенденцію розвитку підприємства, завдяки наступності стає можливим горизонтальний аналіз балансу.

Сенс вимоги нейтральності полягає в безсторонності звітності форми №1 у наданні інформації різним користувачам. Розміщення даних всередині бухгалтерського балансу не повинно визначати результати його дослідження. Всі аспекти діяльності підприємства повинні бути освітлені однаково повно, незважаючи на усвідомлення факту їх нерівнозначності для різних користувачів.

Вимога можливості перевірки є похідним від вимоги правдивості. Оскільки правдивий баланс має документальне обґрунтування, підтверджене

записами і розрахунками, а також отримане відповідно до вимог законодавства, то завжди існує можливість перевірки.

Всі перераховані вище вимоги до формування та оцінки даних бухгалтерського балансу здатні забезпечити надійність висновків, отриманих на його основі.

Бухгалтерські баланси класифікуються за такими ознаками:

1) За змістом: на сальдові (статистичні) і оборотні (динамічні). Статистичний баланс дозволяє в грошовій оцінці і на певний момент часу відобразити стан засобів і джерел їх формування, тобто оцінити фінансове становище організації. Динамічний баланс дозволяє в грошовій оцінці і на певний момент часу відобразити кругообіг капіталу, вкладеного в організацію, і виявити фінансовий результат. Сальдові баланси відображають залишки по рахунках на певну дату, а оборотні баланси містять також обороти по рахунках, по яких можна судити про рух по ним.

2) За обсягом: на прості, зведені і консолідовані. Простий баланс характеризує діяльність тільки одного підприємства. Зведені баланси створює керівна організація, розраховуючи дані в цілому по галузі або за підвідомчими підприємствам шляхом простого підсумовування однойменних показників і виключаючи залишки за взаємними розрахунками. Консолідований баланс складає група підприємств, представлена материнськими і дочірніми компаніями. Цей баланс відображає інформацію про групу як про єдиний підприємстві, тобто яким би був баланс материнської організації, якби вона закрила всі свої дочірні компанії.

3) За джерелами складання: інвентарні та книжкові. Інвентарні баланси складаються на основі інвентаризації майна і зобов'язань. Книжковий баланс будується за даними поточного бухгалтерського обліку.

4) За часом складання: на вступні, операційні (поточні), з'єднувальні, розділові, санаційні та ліквідаційні. Вступний баланс складається на момент організації підприємства, з нього починається ведення бухгалтерського обліку

даного економічного суб'єкта. Поточні баланси складаються періодично протягом певного часу діяльності підприємства.

З'єднувальний баланс розробляється при об'єднанні кількох підприємств в одне. Розподільчий баланс складається в момент поділу економічного суб'єкта на кілька підприємств. Санаційний баланс складається, якщо підприємство знаходиться на межі банкрутства і необхідно вирішити питання про його ліквідацію, або дати підприємству останній шанс на виживання. У разі прийняття рішення про ліквідацію складається ліквідаційний баланс.

5) За повнотою: на баланс-брутто і баланс-нетто. Баланс-брутто включає в себе регулюючі статті. Баланс-нетто таких статей не містить, статті відображаються тільки за залишковою вартістю.

6) За формою: на двосторонні і односторонні. Двосторонній баланс має горизонтальну (одноступеневу) будову, односторонній – вертикальну (багатоступеневу).

7) За об'єктом: на самостійні і окремі. Самостійний баланс має економічні суб'єкти, наділені правами юридичної особи. Окремі баланси складають структурні підрозділи економічного суб'єкта (цех, відділ) [11].

Бухгалтерський баланс - найважливіше джерело інформації про фінансовий стан організації за звітний період. Він дозволяє визначити склад і структуру майна організації, мобільність і оборотність оборотних засобів, стан і динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості, кінцевий фінансовий результат (прибуток або збиток).

Бухгалтерський баланс знайомить засновників, менеджерів та інших зацікавлених сторін, пов'язаних з управлінням майном, зі станом організації, показує, чим володіє власник, тобто який у кількісному і якісному відношенні запас матеріальних засобів, що він використовує, і хто брав участь у створенні цього запасу.

За бухгалтерським балансом можна визначити, чи зуміє організація найближчим часом виправдати взяті на себе зобов'язання перед акціонерами, інвесторами, кредиторами, покупцями, продавцями чи їй загрожують фінансові

труднощі. Зрозуміло, що бухгалтерський баланс не в змозі охопити весь обсяг інформації про діяльність організації, тому відсутня частина інформації представляється в інших формах звітності. Дані бухгалтерського балансу широко використовуються фінансовими інспекціями та податковою поліцією, кредитними установами, органами статистики та іншими користувачами.

Бухгалтерський баланс є реальним засобом комунікації, завдяки якому:

– керівники отримують уявлення про місце свого підприємства в системі аналогічних підприємств, правильності обраного стратегічного курсу, порівняльних характеристик ефективності використання ресурсів і прийнятті рішень найрізноманітніших питань по управлінню підприємством;

– аудитори отримують підказку для вибору правильного рішення в процесі аудіювання, планування своєї перевірки, виявлення слабких місць в системі обліку і зон можливих навмисних і ненавмисних помилок у зовнішній звітності клієнта;

– аналітики визначають напрямки фінансового аналізу [10].

Баланс (звіт про фінансовий стан) поряд із Звітом про фінансові результати, Звітом про рух грошових коштів, Звітом про власний капітал, Примітками до фінансового звіту входить до пакету офіційної фінансової звітності.

Кожна форма звітності несе у собі важливу для користувачів інформацію про те, з чого складається бізнес, про певну сторону його діяльності. Всі ці звіти тісно пов'язані в єдину систему. Разом вони формують повну картину фінансових справ на підприємстві.

Однак, саме баланс, який не випадково є формою звітності під номером 1, дає найбільш повне уявлення про те, як працює бізнес.

1.2. Історичні аспекти формування звітності та балансу, еволюція його змісту й форми.

Звітність, як і облік, виникли з практичної потреби людини з незапам'ятних часів [17, с.150].

Достеменно відомо, що в Стародавньому Єгипті, Шумері та Вавилоні поточний облік завершувався складанням звітності. Складали звіти за певний проміжок часу (місяць, півріччя, рік, декілька років). У них відображали найсуттєвішу з позиції обліку інформацію про: збір зерна, кількість продуктів та інших цінностей на державних складах, доходи господарства, використання робочої сили тощо. Дані у звітах наводились у натуральних вимірниках. Звітність була публічною. Характерною рисою звітності була її деталізація. За своєю структурою звіти нагадували прибутково-видаткові рахунки. Переважно метою складання звітності був контроль державних ресурсів та їх розподіл. Уся звітність надавалась у вищі державні органи.

Перші уявлення про баланс пов'язані з балансом державного господарства – книгою «бреваріум», яку складали у Стародавньому Римі в I-II ст. до н.е. Саме так називали реєстр бюджетного обліку, у якому відображались кошторисні асигнування та їх виконання як в масштабі всієї держави, так і в окремих провінціях.

Історія виникнення бухгалтерського балансу водночас є історією виникнення подвійного запису. Як бухгалтерське поняття термін «баланс» існує вже близько 600 років. У літературі з історії бухгалтерського обліку можна зустріти різні відомості про момент появи цього терміна, що датується кінцем XIV - початком XV ст. Так, за свідченням Р. де Рувера, слово «баланс» було вперше застосовано до фінансових звітів у 1427 р незалежно від того, були ці звіти насправді балансами в сучасному розумінні цього терміна чи ні [31, с. 53].

В епоху Середньовіччя термін «баланс» зустрічається в працях Б. Котрулі «Про торгівлю і досконалого купця» (1458 р.) і Л. Пачолі «Про рахунки та записи» (1494 р.). Б. Котрулі пропонував складати баланси хоча б кожні сім

років. У той же час Л. Пачолі рекомендував щорічне складання балансу і трактував його двояко: як «бланк» (лист) і як технічний прийом. Баланс являв собою «складений у довжину папір, на якому були перераховані з правого боку всі довірителі, а з лівого – всі боржники...»[56]. Л. Пачолі вважав, що баланс є наслідком подвійного запису.

Уже до кінця XIV століття комерсанти середньовіччя складали баланси не тільки для контролю оборотів, а купці і банкіри починають використовувати баланс як знаряддя контролю та управління господарством. У компанії Медічі кожне відділення щорічно, на 24 березня, складало баланс, який разом з пояснювальною запискою керуючого надсилався в головну контору у Флоренції, де виявляли прострочену заборгованість і робили запит до відділень. Іноді до балансу прикладали довідку про перспективи погашення боргу.

Відсутність в практиці обліку поділу рахунків на синтетичні і аналітичні призводило до перевантаженості статтями балансів середньовічних фірм. Так, баланс банку святого Георгія (на 1 січня 1409 р.) містив в активі 95 статей, а в пасиві 310; баланс Барселонського відділення компанії Датіні (на 31 січня 1399 р.) - понад 110 статей в активі і близько 60 - в пасиві. [75]

Ідеї, викладені Б. Котрулі та Л. Пачолі суттєво вплинули на розвиток обліку, складання балансу в інших країнах, знайшли своє продовження в працях Дж. Кардано (1539 р.), Д. Мангіні (1549 р.), Б. Котрульї (1573 р.), Л. Флорі (1633 р.) та інших авторів Італії; Я. Імпена (1543 гр) - в Голландії: І. Готліба (1531 р.) і В. Швейнера (1549 р.) - в Німеччині; Г. Олдкастла (1543 р.) - в Англії.

Поява бухгалтерського балансу одночасно з подвійним записом в початковий період диктувалася, перш за все, вузьким практицизмом, прагненням звести весь облік до форми.

Так, А. ді Піетро (XVI ст.) трактував баланс як рахунок, яким закриваються всі рахунки Головної книги. Він пропонував нову Головну книгу також починати з рахунку «Баланс».

А. Казанова (XVI ст.) зазначав, що не рахунок є частиною балансу, а навпаки, баланс є рахунком, який подається в системі рахунків, пропонував вести рахунки вступного і заключного балансу.

Д. А. Москетті (кінець XVI ст. - початок XVII ст.) негативно оцінив запропонований А. Казановою рахунок «Баланс» й визначив баланс як компендіум (стислий виклад) рахунків.

Цікавим був погляд іспанського вченого Д. дель Кастіло (XVI ст.) на категорію «баланс». Визнаючи предметом бухгалтерії договори, вважав баланс таким, що включав усіх осіб, з якими були укладені договори, і відображав обсяг прав і вимог, які випливають із цих договорів.

Серед французьких учених, що суттєво вплинули на розвиток цього поняття, слід назвати таких вчених XVII ст., як Ж. Саварі і Р. Делапорт.

Ж. Саварі поділяв кінцевий баланс на інвентарний (передбачав оцінку за собівартістю) і конкурсний (за продажними цінами на дату складання балансу). Він також зазначав, що баланс впливає з інвентарю, і разом вони повинні бути засобом для переоцінки майна, вимог і зобов'язань.

Р. Делапорт розрізняв два види балансу:

1) Bilan, який становив перевірочний баланс лише оборотів за рахунками без відображення сальдо рахунків; при цьому ніяких записів у Головній книзі не робилось;

2) Balance, який ототожнювався з інвентарем, складався при закритті рахунків і записувався за Головною книгою [75].

До XVIII ст. не існувало оборотних відомостей. Їх заміняли пробні баланси, у яких порівнювалися обороти за дебетом й кредитом Головної книги. Б.Ф. Баррем запропонував форму пробного балансу, в якій назва рахунків вказувалася посередині таблиці, а суми дебетових і кредитових оборотів наводились зліва і справа. Пробний баланс, так само як і інвентарний баланс, пропонував складати в кінці кожного місяця.

Характерними ознаками цього періоду в історії бухгалтерського обліку була відсутність теоретичних узагальнень, вироблених практикою; невміння

авторів розібратися в суті явищ, що відбуваються, у взаємозв'язку з економічним життям тієї чи іншої держави. Все це зводило весь облік господарських операцій, як вказував видатний учений О. М. Галаган, до неживого формалізму, в той час як життя йшло вперед, форми і розміри господарських операцій поступово змінювалися і збільшувалися і, нарешті, господарства як економічне явище досягли таких розмірів, що вловити всі ці операції за допомогою тих примітивних засобів, які мала наука рахункознавства, уявлялося абсолютно неможливим. Наслідком цього став злам усталених облікових традицій. Цей період охоплює кінець XVIII і першу половину XIX століття. Цьому в значній мірі сприяв значний розвиток продуктивних сил суспільства, розширення міжнародної торгівлі.

Зростання промисловості і поширення акціонерних товариств призвели до стрімкого розвитку теоретичної думки. [] У XIX ст. виникає окремий напрям облікової науки – балансознавство, формуються світові школи бухгалтерського обліку, які по-різному трактували баланс.

Представники італійської школи трактували баланс як рівність прав і обов'язків господарюючих суб'єктів.

Вчені французької школи стверджували, що баланс – це рівність доходів і витрат. Не дивлячись на це, вчених цих двох шкіл поєднувала думка про те, що баланс є наслідком подвійного запису, і він заданий системою рахунків.

Представники німецької школи вважали, що основою обліку є не рахунки, а баланс, і тому стверджували, що облік починається з балансу, з якого впливають рахунки.

У середині німецької школи тривали дискусії серед прихильників статичного, динамічного й статико-динамічного балансу. Представники англо-американської школи не пов'язували баланс із рахунками, а трактували його як рівність засобів із кредиторською заборгованістю й капіталом, розглядали баланс як засіб обчислення прибутку.

Засновник російської школи К. І. Арнольд трактував баланс як об'єктивно існуюче майнове співвідношення, рівновагу між власним майном і

кредиторською заборгованістю. В силу двоякого відображення майна організації баланс має властиву тільки йому особливість, яка полягає в зіставленні майна і зобов'язань.

У середині російської школи існували різні погляди на бухгалтерський баланс як елемент методу. Представники московської школи (М. С. Лунський, Г. А. Бахчисарайцев, Р. Я. Вейцман, О.М. Галаган) стверджували, що вивчати факти господарського життя необхідно від балансу до рахунку і від рахунку до документа. На їхню думку, баланс – це перетворений інвентар. Крім того, вони наполягали на тому, щоб баланс відображав тільки майно, що перебуває у власності підприємства. Представники петербурзької школи (Є. Є. Сіверс, А. М. Вольф, О. І. Гуляєв, М. О. Блатов) стверджували, що баланс є наслідком ведення рахунків і основою для складання балансу є рахунки. Вони вважали, що баланс не залежить від інвентарю. Вчені цієї школи пропонували відображати в балансі все майно підприємства, зокрема й те, що не знаходиться у власності підприємства, а тільки перебуває в його розпорядженні (орендовані основні засоби; товари, прийняті на комісію тощо).

Один із засновників російської бухгалтерської школи О. П. Рудановський вважав, що план рахунків необхідно розглядати як план балансу, а балансове узагальнення необхідно формувати на основі класифікації рахунків.

Наступний період розвитку балансознавства - друга половина XIX і початок XX століття, став по суті, етапом його становлення як науки. Цьому багато в чому сприяли значні зміни в економічному житті суспільства [75].

У цей період в більшості країн Європи починає формуватися бухгалтерське законодавство. Цьому багато в чому сприяли поява великої промисловості, розвиток шляхів сполучення, збільшення оборотів світової торгівлі і, що дуже важливо, виникнення ринку цінних паперів, який різко збільшив число учасників ринкових відносин - зовнішніх користувачів бухгалтерської інформації. Законодавство багатьох країн зобов'язує підприємців публікувати свої бухгалтерські звіти, щоб знизити ризики з боку акціонерів, інвесторів та інших зовнішніх користувачів звітності. [49]

Заслугою юристів було формулювання вимог до балансу:

1) Точність. Як вважали німецькі автори, ступінь точності залежить від думки юристів і членів правлінь, тобто від закону і цілей, які висуває вища адміністративна рада акціонерних товариств.

2) Повнота. Капітал в балансі повинен показуватися за повною номінальною, а не за фактично сплаченою сумою. (Різниця повинна була показуватися в активі як окрема стаття дебіторської заборгованості). Цю вимогу відстоювало більшість авторів. Найбільш повно воно було виражено П. Герстнером і з деякими застереженнями Р. Пассовим, який вважав «спосіб позначення капіталу в повній сумі, визначеній статутом, - єдино правильним, але лише в силу виразно виражених на цей рахунок приписів закону».

3) Зрозумілість. Залишалось за необхідне пояснити, для кого повинен бути зрозумілий баланс - для всіх фахівців, на чому наполягав Рем, або для будь-якого грамотної, точніше - зацікавленої людини, що вимагав П. Герстнер. Перше трактування він називав суб'єктивною ясністю, друге - об'єктивною.

4) Правдивість. Баланс повинен бути складений з урахуванням вимог закону, і всі його значення повинні впливати з первинних документів. (Якщо закон абсурдний, а первинні документи містять приписки, фальсифікацію тощо, то баланс все одно правдивий).

5) Наступність (спадкоємність) поділяють на зовнішню (збереження з року в рік структури балансу) і внутрішню (збереження принципів оцінки попереднього року в поточному році).

6) Єдність балансу. Баланс центру має включати результати балансів своїх філій.

У сучасній науковій літературі вітчизняні та зарубіжні вчені трактують баланс як:

а. елемент методу бухгалтерського обліку (Н.В. Дембінський, В.Г. Швець, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, П.Я. Хомин та інші);

в. як документ, що визначає фінансовий результат діяльності підприємства (Л.В. Чижевська, В.В. Сопко, П.І. Савічев, К. Уолш та інші), що наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Трактування змісту поняття «Баланс» деякими вітчизняними та зарубіжними вченими

№	Автор	Точка зору на зміст категорії
Баланс як елемент методу бухгалтерського обліку		
1.	Н.В. Дембінський	Бухгалтерський баланс є одним з прийомів узагальненого відображення на певну дату (як правило, на 1-ше число місяця) в грошовій оцінці стану засобів підприємства і джерел їх утворення.
2.	В.Г. Швець	Бухгалтерський баланс – це метод узагальнення даних через рахунки і подвійний запис.
3.	П.Я. Хомин	Баланс – це елемент діалектичного методу досліджень, який використовується як спосіб узагальнення інформації в будь-якій галузі. До того ж такий елемент, як баланс, потрібен для організації бухгалтерського обліку, оскільки тут він виконує не лише функцію групування й узагальнення інформації, але і функцію внутрішнього безперервного контролю. Остання функція балансу як елемента бухгалтерського обліку ґрунтується на подвійному відображенні господарських операцій у системі кореспонденції рахунків. Однак це не означає, що фінансовий звіт про господарські засоби і джерела їх утворення, який у вітчизняній звітності має однойменну назву «Баланс», є ідентичною категорією, а тому його слід розглядати як елемент методу бухгалтерського обліку. Ідентичність назви зовсім не означає тотожності категорій.
4.	М.И. Кутер	Балансовое обобщение как элемент метода бухгалтерского учета венчает процедуру обработки бухгалтерских данных, сводит их в информационную модель финансового состояния экономического субъекта. Информация этой модели, представленная в виде отчетных показателей балансовых строк основной формы финансовой отчетности, выступает несравнимым источником при оценке функционирования хозяйственной единицы, ее производственно-хозяйственной и финансовой деятельности, направленной на совершенствование или развитие всей системы управления предприятием
Баланс як одна з основних форм звітності		
1.	П.І. Савічев	Бухгалтерский баланс – это отчетный документ, отражающий в денежной оценке все виды средств, находящихся в распоряжении предприятия по состоянию на определенную дату, в двух разрезах: по источникам получения и целевому назначению средств (пассив); по составу, размещению и фактическому целевому использованию этих средств (актив).
2.	В.В. Сопко	Бухгалтерський баланс – це таблиця, в якій наведено характеристику стану майна господарства за певними ознаками поділу продуктивних сил (основні засоби, матеріали, гроші тощо) у вартісному вираженні і характеристику того самого майна з власницьких відносин (скільки власних і позичених коштів укладено

		в господарство, господарську діяльність). Перший аспект має назву «актив», другий – «пасив»
3.	Л.В. Чижевська	Бухгалтерський баланс – це спосіб узагальненого відображення в грошовій оцінці стану господарських засобів, власності та зобов'язань на певну дату у формі звітної таблиці, складеної бухгалтером для внутрішніх та зовнішніх користувачів з метою прийняття ними управлінських та інвестиційних рішень
4.	К. Уолш	Бухгалтерський баланс – це звіт, який можна порівняти з двигуном певної потужності, генеруючим певний тип енергії у вигляді прибутку. Бухгалтерський баланс – це базовий документ фінансової звітності

Таким чином формування бухгалтерського обліку пройшло тривалий еволюційний шлях. Його зміст і будова змінювались залежно від форм власності, рівня продуктивних сил та розвитку виробничих відносин суспільства. Кожному етапу розвитку суспільства властива своя побудова балансу, який поділявся за відповідними ознаками. Весь шлях розвитку бухгалтерської звітності можна поділити на наступні періоди:

1. Зародження звітності та її перші кроки (4000 р. до н.е. – VII ст. н.е.). Звітність як завершальний етап реєстрації фактів господарської діяльності. Характерні риси: обов'язковість, поступовий перехід до суворої періодичності, орієнтація на інтереси державної казни.

2. Становлення звітності (VIII-XII ст., XIII-XVIII ст.). Характерні риси: складання звітності на основі інвентаризації, нерегулярність. Виникнення та розвиток балансу як основної форми звітності. Виникнення передумов для виникнення вчення про бухгалтерський баланс. Розвиток вчення про звітність, як наслідок її юридичної регламентації. Основні представники: Л. Пачолі, Ж. Саварі, Ж. Андре та ін.

3. «Народження» науки (XIX – початок XX ст.). Три напрями розвитку балансознавства, західноєвропейський вплив на розвиток балансознавства в Росії. Основні представники: Н. Д'Анастасіо, Р. Коффі, Ф. Вілле, Д. Чербоні та ін.; в Росії: К. І. Арнольд, І. Б. Ахматов, Е. О. Мудров, П. Н. Худяков, Н. Р. Вейцман, О. П. Рудановський та ін.

4. Розвиток звітності в прорадянський період (20 – 80-ті роки), поступовий перехід від «мистецтва» відображення, підсумовування діяльності підприємства

(30 – 50-ті роки) до забезпечення інформації про економічні проблеми для прийняття економічних рішень (70-ті роки). Основні представники на Заході: Р. Антоні, Дж. Ріс, Б. Нідлз, Д. Колдуелл, Ч. Хорнгрен та ін. Підпорядкованість звітності державним інтересам на терені колишнього СРСР. Основні вимоги – суворі уніфікація, орієнтація на показники, що відображали виконання держзамовлень, розрахунок бази оподаткування та інших відрахувань у бюджет.

5. «Переорієнтація» звітності (80-ті роки – теперішній час). Приведення якості звітної інформації у відповідність до фінансово-економічних інтересів суб'єктів ринкових відносин. Звітність розглядається як засіб взаємодії підприємства та ринку і важливий інструмент для налагодження ефективного управління. Основні вимоги до звітності на цьому етапі – достовірність, доречність, зіставність, зрозумілість та ін. Наукові представники цього періоду: П. Хомин, В. Сопко, С. Голов, М. Чумаченко та ін.[31, с. 58].

Отже, зміни, що відбуваються на сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку України, обумовлюються вимогами до інформації, яку генерує дана система. Вплив фінансової звітності на ефективність прийняття користувачами рішень визначається тим, наскільки об'єктивно вона відповідає їхнім запитам. Ступінь об'єктивності, відповідності, фінансової звітності, в тому числі балансу підприємства, як основної форми, дає можливість оцінити аналіз та аудит фінансової звітності загалом і балансу, зокрема.

1.3. Зміст, оцінка статей та методика складання балансу.

Титульна сторінка форми фінансової звітності № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» містить формальні реквізити, які є необхідними для заповнення. Так першочергово важливою є інформація про повну офіційну назву підприємства, його місцезнаходження (територія, адреса), організаційно-правове форма господарювання, вид діяльності.

Слід також заповнити ряд кодів і шифрів, які призначені для подальшого узагальнення, систематизації та опрацювання інформації на національному рівні, – це:

ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України. Він присвоюється при реєстрації в органах статистики.

КОАТУУ – кодифікація адміністративно–територіального устрою. Ним шифрується кожний населений пункт.

КФВ – класифікатор форм власності (приватна, колективна, державна, загальнодержавна, комунальна).

СПОДУ – система підпорядкування органам державного управління. Не заповнюється недержавними підприємствами.

КВЕД – код виду економічної діяльності. Встановлюється при реєстрації в єдиному державному реєстрі.

КОПФГ – класифікатор організаційно–правових форм господарювання (ПП, СФГ, АТ...).

ТРДПАУ – Тимчасовий реєстр ДПА України (якщо платником податку є фізична особа, то замість коду ЄДРПОУ чи ТРДПАУ представляється код ДРФО – код державного реєстру фізичних осіб).

Датою складання Балансу підприємства є останній день звітного періоду, тобто станом на кінець останнього дня (для року – кінець дня 31 грудня). Інформативна цінність балансу підвищується завдяки наданню інформації у ньому як станом на початок (у графі 3), так і на кінець (у графі 4) періоду, що дозволяє користувачам оцінити зміни за статтями в динаміці. Показники балансу, як і інших форм фінансової звітності, наводяться у тисячах гривень показників (тис. грн.) без десяткового знаку [48].

Форму №1 Баланс заповнюють всі підприємства, незалежно від того чи застосовують вони вітчизняні чи міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Для того, щоб поінформувати користувача про те, з використанням яких стандартів (міжнародних або національних) заповнено звіт, передбачено у шапці звіту проставляти спеціальну відмітку.

Як уже зазначалося, господарські засоби та джерела їх утворення групуються в балансі за економічно однорідними групами – статтями балансу.

До кожної статті балансу включаються однакові за економічним змістом засоби підприємства чи джерела їх утворення. Статті балансу мають загальну назву, окремий код, їх записують окремими сумами.

Статті звіту можуть бути не заповненими у випадку, якщо призначена для відображення в них інформація є несуттєвою і якщо в попередньому звітному періоді вона також була відсутньою.

Згідно п. 3 розділу I НПСБО 1, суттєва інформація - це «інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності». Суттєвість інформації визначається відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та керівництвом підприємства [63].

Також можуть залишатися порожніми статті, щодо яких відсутня інформація, прочерки у таких статтях ставити необов'язково.

У зв'язку з тим, що звіти, які складаються згідно МСФО, можуть бути більш компактними, окремі статті можуть бути не включені у форму №1 зовсім, адже в МСФО до деталізації статей фінансової звітності набагато менш жорсткі вимоги, ніж в ПСБО. Склад статей, які повинен містити баланс за МСФО, є скороченим і узгоджується з параграфом МСБО № 54 [20]

Дозволяється додавати статті з переліку додаткових статей, зазначених у додатку 3 до НПБО-1 із збереженням їх назв і кодів рядків за умови, що така інформація є суттєвою та оцінка цієї статті може бути достовірно визначена.

На рисунку 1.4. відображено будову балансу підприємства відповідно до НПСБО 1.

Статті бухгалтерського балансу поділяють на активні (ті, що розміщені в активі балансу) і пасивні (знаходяться в пасиві балансу).

Статті активу характеризують господарські засоби: основні засоби, запаси, кошти, дебіторську заборгованість та ін.

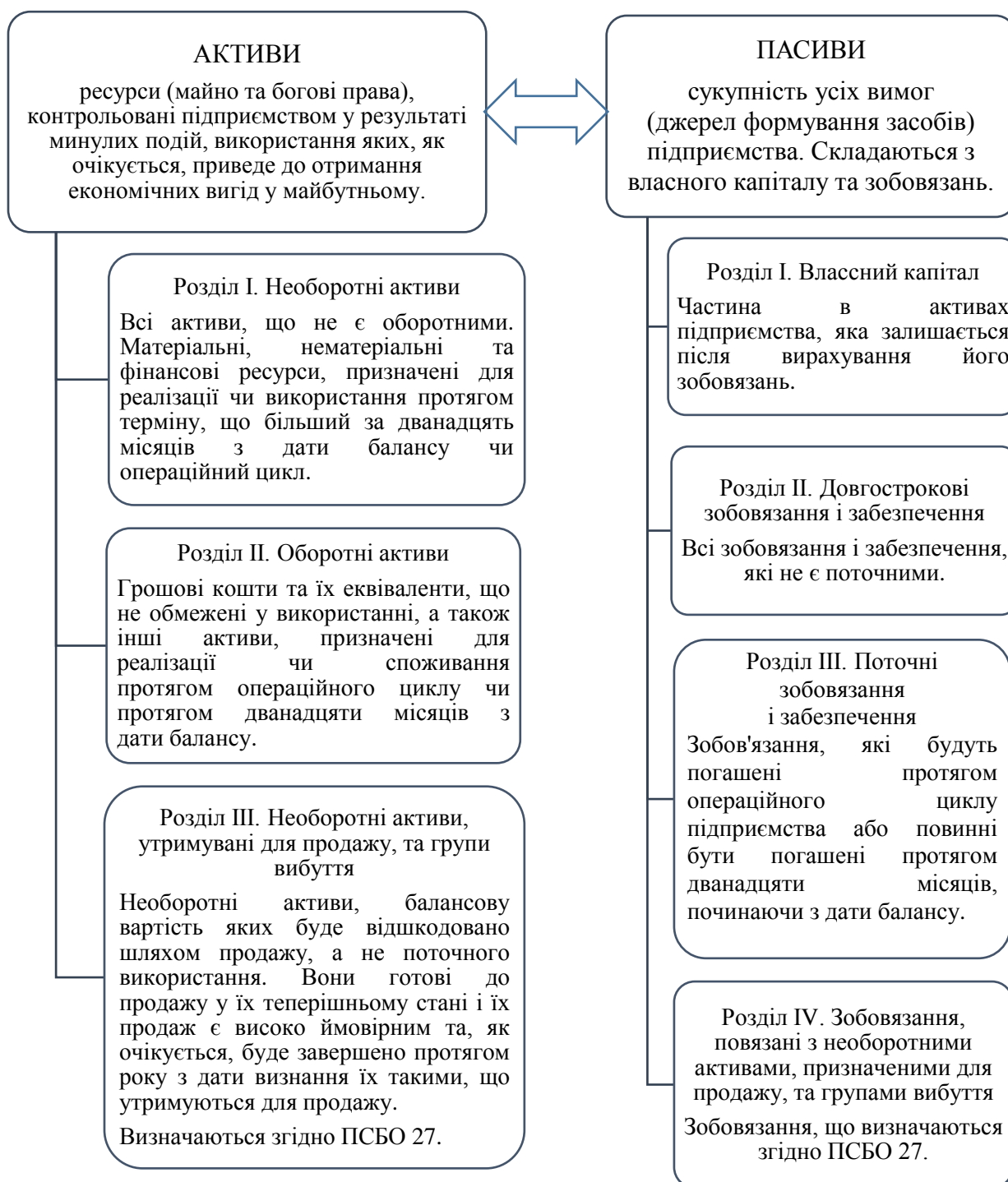

Рис. 1. 4. Будова балансу підприємства відповідно до НПСБО 1.*

Статті пасиву характеризують джерела власних і залучених коштів: зареєстрований капітал, прибуток, кредити банків, розрахунки з постачальниками тощо.

*складено автором самостійно

При цьому в основі групування статей у розділи балансу за НПСБО 1 є їхній зв'язок з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 [64].

Перші шість класів рахунків призначені для відображення сум у балансі за відповідними розділами і статтями: у статтях активу балансу відображається сальдо рахунків класів 1, 2 і 3, а в статтях пасиву – сальдо рахунків класів 4, 5 і 6 [48].

Загальні підсумки активу і пасиву балансу завжди повинні бути рівними між собою. Це обов'язкова умова правильності його складання. У цьому виявляється балансове рівняння.

Рівність підсумків активу і пасиву балансу зумовлена тим, що в обох його частинах відображено у вартісній оцінці одні й ті ж господарські засоби, тільки згуртовані за різними ознаками: в активі – за складом і розміщенням, у пасиві – за джерелами їх формування.

Звідси випливають такі правила побудови балансу:

1. Актив (А) дорівнює пасиву балансу (П), тобто підсумки активу і пасиву мають бути однаковими: $A=P$.

2. Загальний підсумок активу (А) дорівнює сумі показників всіх його статей ($a_1, a_2 \dots$), тобто $A = (a_1 + a_2 + a_3 + \dots a_n)$.

3. Загальний підсумок пасиву (П) дорівнює сумі показників усіх його статей ($\pi_1, \pi_2, \pi_3 \dots \pi_n$), тобто $\Pi = (\pi_1 + \pi_2 + \pi_3 + \dots \pi_n)$

4. Сума усіх статей активу дорівнює сумі усіх статей пасиву балансу:

$$a_1 + a_2 + a_3 + \dots a_n = \pi_1 + \pi_2 + \pi_3 + \dots \pi_n.$$

Кожна група господарських засобів, розміщених в активі, має відповідне джерело їх формування, відображене в пасиві балансу. Відсутність рівності підсумків активу і пасиву балансу свідчить про наявність помилок, допущених при його складанні.

Активи відображаються в балансі за умови, що їх оцінка може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з їх використанням.

Всі статті активу балансу повинні бути розділені на оборотні та необоротні. Слід також дотримуватися принципу переведення довгострокових активів і зобов'язань, що підлягають погашенню протягом 12 місяців з дати балансу, до складу поточних.

При формуванні статей пасиву необхідно враховувати, що зобов'язання відображаються у балансі, якщо їх оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод внаслідок їх погашення у майбутньому, а власний капітал підприємства відображається у балансі одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які призводять до його зміни [63].

Серед статей балансу виділяють однойменні та комплексні. Однойменні статті відображають стан якогось одного виду господарських засобів чи джерел їх утворення. Комплексні статті відображають стан кількох видів господарських засобів чи джерел їх утворення [43].

Кількість статей балансу не регламентується нормативними актами, але їх має бути стільки, щоб відобразити стан майна не тільки в цілому, а й згідно з його галузевими особливостями, щоб створити передумови для забезпечення контролю за збереженням майна, раціональним та ефективним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, бути важливим джерелом інформації для аналізу та управління діяльністю підприємства. У зв'язку з цим Міністерство фінансів України розробляє та затверджує номенклатуру статей балансу.

Статті дають можливість усебічно оцінити діяльність підприємства, а щоб така оцінка була об'єктивною, треба дотримуватись єдності в оцінці самих статей балансу. Грошовий вираз статті балансу називається оцінкою статті.

Оцінка статей бухгалтерського балансу здійснюється у відповідності до таких правил:

- 1) не допускається зарахування між статтями активу і пасиву;
- 2) нетто – оцінка статей (за мінусом регулювальних статей);
- 3) окремі статті балансу мають бути підтверджені результатами інвентаризації.

Оцінка статей балансу регламентована Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [59], а також відповідними П(С)БО.

Капітальні вкладення оцінюються за фактичними витратами (до введення в експлуатацію).

Фінансові вкладення оцінюються в сумі фактичних витрат для інвестора і за ринковою вартістю, якщо вона нижче балансової вартості.

Основні засоби оцінюються за залишковою або відновної вартістю.

Нематеріальні активи за залишковою вартістю.

Матеріально-виробничі запаси оцінюються за фактичною собівартістю, за фактичними або нормативними цінами.

Продукція основного виробництва оцінюється за фактичними або нормативними затратами, при одиничному виробництві - за фактичними.

Зареєстрований (статутний) капітал оцінюється за сумою, яка впливає з установчих документів. Величина статутного капіталу і заборгованість засновників враховується окремо.

Резерви оцінюються окремо за видами, в сумі, яка визначається за даними бухгалтерського обліку.

Кредити і позики відображаються в балансі з урахуванням відсотків.

Валютні рахунки і цінності, які оцінюються в іноземній валюті, перераховуються за курсом НБУ на дату звітності [21].

Статті бухгалтерського балансу поділяються на:

- активні та пасивні (активні статті групуються у розділи активу, а пасивні - у розділи пасиву балансу);
- основні та регулюючі (основні статі включаються до підсумків розділів та до підсумку балансу, а регулюючі статті не мають значення без основних і їх суми в підсумок балансу не включаються) [11].

Процес складання балансу умовно поділяється на 3 етапи:

1. Складається попередній не скоригований баланс. Основні коригування проводять на рахунках доходів і витрат майбутніх періодів, отриманих і виданих авансів, у частині «оцінених об'єктів».

2. Формування скоригованого балансу після проведених коригувань. Після відображення всіх коригувань складається відкоригований попередній баланс, що є основою для формування Звіту про фінансові результати. Для визначення фінансового результату за звітний період із оборотної відомості за синтетичними рахунками переносяться доходи і витрати за їх видами, суми непрямих податків та вирахувань з доходу. Паралельно за даними відкоригованого попереднього балансу закривають рахунки доходів і витрат у Головній книзі шляхом їх списання на фінансовий результат. Визначений результат відображають на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Далі відображають розподіл отриманого прибутку.

3. Складання заключного балансу. Після відображення фінансових результатів на рахунку 44 та розподілу прибутку складають заключний баланс, дані якого переносяться до форми 1 [39].

Алгоритм заповнення активу і пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) наведено нами у додатку А [48].

Процес складання балансу регламентований Урядом України та відповідними державними органами. Особливо це стосується кінцевого (річного) балансу, складання якого потребує обов'язкової інвентаризації всіх його статей. Тому облікові працівники, причетні до складання балансів, повинні дотримуватись таких вимог:

1. Своєчасність балансу - складання та подання балансу за призначенням у належний термін.

2. Повнота балансу - відображення в ньому стану активів усіх структурних підрозділів, відділень, філій, що входять до складу підприємства.

3. Об'єктивність балансу - правдивість, що базується на даних поточного бухгалтерського обліку.

4. Реальність балансу - відповідність його статей дійсності.

5. Наступність балансу – зв'язок поточного звітного балансу з попередніми балансами за формою, будовою, змістом, відповідністю кореспонденції та оцінки.

6. Точність балансу – узгодженість статей балансу з показниками інших форм звітності.

7. Зрозумілість балансу – ясність, придатність для сприйняття і розуміння не тільки особами, що його склали та підписували, а для усіх користувачів, які його будуть читати.

Кожна з цих вимог відіграє важливу роль у системі бухгалтерського обліку і вони доповнюють одна одну. Усі вони пов'язані між собою і спрямовані на забезпечення достовірного, доступного, об'єктивного і зрозумілого стислого викладу важливої інформації про діяльність об'єкта [54].

Дотримання вимог під час складання балансу забезпечує його багатогранність та значущість. А тому баланс необхідно розглядати з технічного, економічного, правового та наукового боку як вершину облікового процесу, найважливіше джерело інформації для оцінки, аналізу, планування, управління підприємством, а також як джерело для наукових досліджень [88].

Висновки до розділу 1.

На підставі викладеного вище матеріалу можна однозначно сказати, що бухгалтерський баланс має велике значення в діяльності будь-якого підприємства.

Бухгалтерський баланс - найважливіше джерело інформації про фінансовий стан організації за звітний період. Так як баланс - форма обов'язкової фінансової звітності, то в викладеному матеріалі наведено вимоги щодо складання даної форми і оцінки статей.

Бухгалтерський баланс є реальним засобом комунікації та у системі фінансової звітності баланс посідає центральне місце.

Як облікова категорія бухгалтерський баланс сформувався не відразу. Можна стверджувати, що розвиток господарської діяльності та бухгалтерський облік, і відповідно, звітність тісно пов'язані між собою.

Розвиток господарської діяльності, компаній неодмінно вимагає ведення обліку і складання звітності. З ускладненням діяльності, змінюється і звітність. На початку свого існування він використовувався виключно як контрольний обліковий прийом, проте його широке застосування у практичній діяльності викликало потребу в поглибленні наукових досліджень, що зумовило виділення окремої облікової науки – балансознавства. Саме вивчення історичних аспектів розвитку бухгалтерського балансу дає змогу зрозуміти економічну сутність поняття, усвідомити його сучасне значення, осмислити досвід попередників та передбачити напрями подальшої еволюції.

Сучасний бухгалтерський баланс має велике значення для керівників підприємства, оскільки відображає основні для прийняття управлінських рішень показники.

Баланс в узагальненій формі дає інформацію про стан засобів підприємства, а також розкриває їх структуру і джерела формування в розрізі видів і груп. За даними бухгалтерського балансу можна судити про фінансовий стан, а саме: визначити забезпеченість засобами, раціональність їх використання, дотримання фінансової дисципліни, прибутковість, виявити проблемні зони в діяльності та їх причини, а також розробити заходи щодо поліпшення фінансового становища.

Завдяки своїй стислій і компактній формі, баланс є досить зручним документом. Він дає завершене і повноцінне уявлення не тільки про майновий стан підприємства на кожний момент, а й про ті зміни, які відбулися за певний період часу. Останнє досягається порівнянням значень на кінець і на початок періоду, а також балансових значень за ряд звітних періодів.

Варто зазначити, що теоретичні та практичні аспекти формування бухгалтерського балансу необхідно знати не тільки рядовим працівникам бухгалтерської сфери, але і всім користувачам бухгалтерської інформації, щоб вміти його «читати» і проаналізувати представлену в балансі інформацію для поліпшення діяльності організації.

У наступному розділі нами буде розглянуто методику аналітичного оцінювання фінансового стану підприємства «SAT» (ТзОВ «СІЕЙТІ») за даними його фінансової звітності у 2017 році.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМПАНІЇ «SAT» (ТЗОВ «СІЕЙТІ»)

2.1. Загальна характеристика об'єкта дослідження.

Об'єктом нашого кваліфікаційного дослідження є одне з провідних агропромислових підприємств України, яке займається зернотрейдерством, переробкою зернових та олійних культур, є інвестором агросектору [33].

Повна назва компанії «SAT» – ТЗОВ «СІЕЙТІ». Його організаційно-правова форма – товариство з обмеженою відповідальністю.

Код за ЄДРПОУ – 39441455.

Місцезнаходження - 40000, Сумська обл., м. Суми, вул. Вільний Лужок, 6.

Інтернет-сторінка компанії URL: <http://siati.com.ua>.

Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД:

46.21 Оптова торгівля зерном, насінням і кормами для тварин;

01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві;

77.31 Надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування.

Органи управління підприємства:

- вищий орган управління Товариства – загальні збори учасників.
- виконавчий орган – Товариства голова Товариства, Рада директорів.

Товариство «СІЕЙТІ» володіє часткою в статутному капіталі юридичної особи «Товариство з обмеженою відповідальністю «ХАНЗЕ АГРІ Україна» у сумі 2 500 тис. грн, що складає 10% статутного капіталу.

Як внесок до статутного капіталу Товариством були надані грошові кошти.

Товариство «СІЕЙТІ», як учасник має право:

а) брати участь в управлінні справами Товариства «ХАНЗЕ АГРІ Україна» у порядку, визначеному в Статуті, за винятком випадків, передбачених Законом;

- б) брати участь у розподілі прибутку Товариства та одержувати його частку (дивіденди);
- в) вийти в установленому порядку з Товариства;
- г) одержувати інформацію про діяльність Товариства;
- д) здійснити відчуження часток у Статутному капіталі Товариства, в установленому порядку.

Товариство, як Учасник юридичної особи може мати також інші права, передбачені законодавством і Статутом.

Компанія «СІЕЙТІ» є торгівельним, інвестуючим підприємством на аграрному ринку України. Розпочавши роботу в м. Суми в кінці 2014 року, компанія зайняла значну частину ринку із закупівлі-продажу зернових, олійних та бобових культур у Сумській, Чернігівській та Полтавській областях.

Компанія здійснює поставки сільськогосподарської продукції по всій Україні та на експорт.

Компанія «СІЕЙТІ» співпрацює з понад 200 аграрними підприємствами регіону, постачає продукцію 25 переробним компаніям, партнерам в Україні та за її межами.

Більше половини постачальників компанії – це постійні партнери з продажу якісної продукції. Нові клієнти також відкривають компанію «СІЕЙТІ» як надійного партнера.

Компанія «СІЕЙТІ», створена 14 жовтня 2014 року, входить в одну групу з промисловими і аграрними підприємствами ТОВ «ГУАЛА КЛОЖЕРС УКРАЇНА», АТ «ТЕХНОЛОГІЯ», ТОВ «ГУАЛА ПАК УКРАЇНА», ТОВ «ВІТЧИЗНА», які добре відомі не тільки в Україні, а й за її межами. Підприємства поставляють свою продукцію у 37 країн світу. У травні 2015 року група відзначила 25 років з початку своєї діяльності. Компанії групи мають стабільно високий рівень довіри партнерів і фінансової стійкості.

Компанія «СІЕЙТІ» сповідує європейські правила ведення бізнесу та партнерства і пропонує кожному клієнту однаково рівні та партнерські умови.

Лідерство у розумінні «СІЕЙТІ» – це не тільки найбільший прибуток , а й кількість задоволених клієнтів-партнерів.

Цінності компанії, які для неї важать більше, ніж гроші це - партнерство, відповідальність, прозорість ведення бізнесу, прагнення до прогресу, командна робота, повага до кожної особистості та суспільства. «СІЕЙТІ» пропонує послуги персонального менеджера по комплексному супроводу прямих експортних контрактів в країни ЄС і Близького Сходу.

Діяльність компанії охоплює такі напрямки:

- закупівлі;
- агентські послуги;
- інвестиції;
- авансування;
- добрива;
- рослинництво;
- сільгосптехніка;
- агролабораторія;
- елеватор;
- продаж.

Своїм партнерам і клієнтам компанія пропонує агентські послуги: пошук кращої ціни; роботу з надійними і великими міжнародними компаніями; орієнтацію на кінцевого споживача; оптимізація витрат на логістику; забезпечення юридичної безпеки угоди; контроль своєчасної оплати за контрактом; забезпечення інтересів постачальника товарів на кожному етапі операції. Крім того, компанія «СІЕЙТІ» пропонує спільну участь в інвестиційних програмах розвитку ферм в області рослинництва та тваринництва а також забезпечує підтримку інноваційних аграрних проектів як молодих спеціалістів, так і досвідчених бізнесменів.

Компанія «СІЕЙТІ» є акціонером сільськогосподарського підприємства із земельним банком 5000 га. і тваринницьким комплексом, займається

вирощуванням основних зернових та олійних культур як для внутрішнього споживання, так і на експорт.

Компанія «СІЕЙТІ» здійснює поставки для фермерських господарств та сільськогосподарських підприємств насіння, мінеральних добрив, гербіцидів і засобів захисту рослин під розрахунки з майбутнього врожаю та пропонує індивідуальні умови для кожного клієнта, прозоре ринкове ціноутворення, гарантія якості поставленого насіння і добрив від кращих виробників США, Канади, ЄС, виконання погоджених термінів поставки в господарство, розрахунки продукцією після збору врожаю за ринковими цінами, нову форму партнерства для фермерів і сільськогосподарських підприємств.

Структурна одиниця компанії «СІЕЙТІ» Агро Супра С здійснює продаж мінеральних добрив. Для господарств, які піклуються про стан ґрунту, компанія пропонує допомогу з поліпшення його властивостей, використовуючи сульфат кальцію. Сульфат кальцію – добриво з Європи з найбільшим вмістом сірки, яке не закислює ґрунт. Підприємство надає гарантію якості, гарантує своєчасне постачання, пропонує доступні умови оплати для кожного фермера.

Компанія пропонує потенційним клієнтам допомогу у вирощенні рекордних урожаїв. Для цього пропонує всю необхідну сільськогосподарську техніку: ґрунтообробні агрегати, трактори, самохідні оприскувачі, комбайни та сівалки точного висіву відомих виробників John Deere, Case, Kinze, Kuhn, Pottinger та ін.

Вчасно та якісно виконуються всі сільськогосподарські операції. Для партнерів пропонуються доступні ціни та гнучка система розрахунків.

Компанія «СІЕЙТІ» пропонує:

- кваліфіковані послуги з відбору проб ґрунту найбільш технічно досконалим автоматичним ґрунтовим пробовідбірником Niefeld N2006;
- проведення аерофотозйомки сільськогосподарських земель безпілотними літальними апаратами (створення ортофотоплану, розрахунок індексу NDVI).

ТОВ «ВІТЧИЗНА», яке входить в одну групу з компанією «СІЕЙТІ», має власний елеватор на 68 тисяч тон одночасного зберігання.

Компанія надає послуги силосного і підлогового зберігання на двох складських майданчиках в с. Питомник та с. Заводи Конотопського району Сумської області.

Сучасні сушильні та очисні комплекси виробництва США та Польщі дозволяють сушити від 2000 до 3000 тон зерна на добу залежності від продукції, проводити очищення 3000 тон зерна на добу.

Елеватор має свою залізничну колію і власний локомотив. Відвантаження зерна на автомобільний транспорт -1000 тон на добу, на залізничний транспорт – 600 тон на добу.

Компанія «СІЕЙТІ» реалізує партії зернових, олійних та бобових культур з елеваторів Сумської, Чернігівської, Полтавської та Житомирської областей, а також з доставкою в Одеський, Чорноморський, Южний і Миколаївський порти та з вантаженням на корабель. Розмір партії від 200 до 10 000 тон.

Якість продукції відповідає державним стандартам України. На вимогу клієнтів, якість продукції може бути доведена до необхідних вимог.

Компанія на замовлення клієнта здійснює доставку продукції автомобільним, залізничним транспортом по Україні та на експорт - морським.

У березні 2017 року ТзОв «СІЕЙТІ» було проведено емісію боргових цінних паперів (процентних облігацій), зареєстрований Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, в обсязі 40000 (сорок тисяч) штук номінальною вартістю 1000,00 (одна тисяча) грн. на загальну вартість 40 млн. (сорок мільйонів) грн.

Цінні папери розміщені серед визначеного кола осіб (приватне розміщення). На зовнішніх ринках торгівля цінними паперами не здійснюється, а цінні папери ТзОВ у лістингу/делістингу на фондових біржах не перебувають.

Емітент викупу облігацій не здійснював. Дострокового погашення облігацій та додаткової емісії протягом звітного року не було.

У звітному періоді було виплачено 516 6816,45 грн. процентного доходу. Виплата процентного доходу здійснюється відповідно до Прспекту емісії, щоквартально.

Співвідношення загальної номінальної вартості цінних паперів, які знаходяться в обігу, до розміру статутного капіталу становить 160%.

Інвесторам в цінні папери, що розміщуються, надаються наступні права:

- право на отримання номінальної вартості облігацій при настанні строку їх погашення;
- право на отримання доходу у вигляді нарахованих відсотків на номінальну вартість облігацій в кінці кожного відсоткового періоду;
- право подавати Емітенту облігації для викупу, у разі прийняття такого рішення уповноваженим органом емітента;
- право на здійснення інших операцій, що не суперечать чинному законодавству України та умовам розміщення.

Власники облігацій не мають права брати участь в управлінні емітентом.

Особи, які є власниками облігацій, набувають вищезазначених прав у порядку, визначеному чинним законодавством України.

Оплата облігацій здійснюється грошовими коштами у національній валюті України – гривні.

Метою розміщення цінних паперів, а також напрямками використання отриманих коштів, залучених від приватного розміщення облігацій, є розширення основної діяльності – оптової торгівлі зерном, насінням і кормами для тварин (код КВЕД 46.21) – 100% залучених коштів [33].

2.2. Завдання, джерела та прийоми аналізу фінансового стану підприємства.

У сучасній економічній ситуації стабільне функціонування підприємств, ефективність їх роботи значною мірою залежить від стійкого фінансового стану, адже лише за таких умов підприємства спроможні здійснювати операційну діяльність, забезпечувати своєчасність і повноту виконання різного роду зобов'язань перед постачальниками, працівниками, бюджетом, банками тощо.

Фінансовий стан – комплексна систематизована характеристика економічної діяльності, відображена сукупністю показників, що розкривають наявність, розміщення, забезпеченість та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства [78, с. 75].

Фінансовий стан може бути ідентифікований за ступенем стійкості, який характеризує здатність підприємства до відтворення своєї діяльності за рахунок власних джерел, його залежність від зовнішніх джерел фінансування, а також рівень фінансового ризику при інвестуванні чи кредитуванні його діяльності.

Факторами формування фінансового стану підприємства є:

- забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами
- структура авансованого капіталу,
- раціональна структура активів та їх оптимальна оборотність,
- рентабельність діяльності,
- своєчасність та повнота розрахунків.

Для наукового обґрунтування рішень у сфері фінансового управління підприємством, банківського та інвестиційного менеджменту винятково важливе значення має аналіз показників фінансового стану, адже без нього немислиме прийняття важливих, подекуди доленосних бізнесових рішень.

Дані, що є підґрунтям для прийняття рішень, формуються у вигляді фінансових звітів за відповідні періоди. В зв'язку з цим неможливо недооцінити роль повної та достовірної інформації про фінансову діяльність підприємства при розв'язанні поточних та майбутніх господарських проблем.

Сутність фінансового аналізу полягає у виявленні основних параметрів, на підставі яких дають оцінку фінансового стану підприємства з врахуванням його змін у результаті фінансово-господарської діяльності з метою виявлення проблем, позитивних та негативних змін фінансового стану та факторів, що їх призвели, планування фінансового стану, визначення заходів з покращення організації фінансів та збільшення ефективності використання фінансових ресурсів [94, с. 79].

Метою аналізу фінансових звітів підприємства є допомога фінансовим менеджерам узагальнити фінансові плани, визначити слабкі місця у фінансових операціях підприємства, застосувати відповідні заходи, що зможуть покращити стан підприємства, прийняти рішення про найефективніше застосування коштів і ресурсів, визначити напрямки поліпшення діяльності підприємства [83].

У кінцевому результаті фінансовий аналіз формує основу для визначення напрямків подальшого розвитку підприємства. Інакше кажучи, аналітична робота є певним етапом у визначенні напрямків діяльності суб'єктів підприємництва.

При аналізі фінансового стану вирішують такі завдання:

1. Загальна оцінка змін, що відбулися у майні та боргових правах підприємства.
2. Аналітична оцінка зміни джерел коштів формування майна боргових прав підприємства.
3. Визначення показників фінансової стійкості, оцінка їх зміни та виявлення напрямків зміцнення.
4. Аналіз стану розрахунків, платоспроможності та ліквідності.
5. На основі проведеного аналізу визначити можливі шляхи зміцнення фінансового стану підприємства або обґрунтувати (залежно від суб'єкта такого аналізу) власні рішення щодо перспектив партнерства, інвестування та кредитування діяльності підприємства [94, с. 51].

Проведення аналізу фінансового стану здійснюють із залученням фінансової звітності, яка включає:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан підприємства) ф. №1 річної фінансової звітності;
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ф. №2 ;
- Звіт про рух грошових коштів ф. № 3;
- Звіт про власний капітал ф. № 4.
- Примітки до річної фінансової звітності [94, с. 45].

Інформація, що висвітлюється, наводиться прямо у фінансових звітах або розкривається у примітках до фінансової звітності.

У фінансовій звітності обов'язково висвітлюється інформація, розкриття якої передбачають національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку або міжнародні стандарти фінансової звітності [83].

У рамках внутрішнього фінансового аналізу для аналітика доступні внутрішні джерела інформації, такі як : статистична звітність (ф. 1-Б “Звіт про фінансові результати, дебіторську та кредиторську заборгованість), а також дані фінансового обліку (виписки за окремими синтетичними та аналітичними рахунками, реєстри обліку (журнали, відомості, первинні документи) тощо. Додатково можна скористатися інформацією фінансового плану підприємства, або платіжного календаря, наказом про облікову політику підприємства [94].

В окремих випадках внутрішньому аналітику стануть у нагоді позасистемні джерела інформації (результати ревізій, перевірок аудиторських фірм, дані обстежень, спеціальних спостережень, засобів масової інформації, матеріали нарад тощо).

Однак, з відомих причин, доступ до значного обсягу доречної для аналізу інформації є обмеженим, тому у переважному числі випадків визначальним джерелом інформації залишається фінансова звітність, яка згідно Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» «... не становить комерційної таємниці, не є конфіденційною інформацією та не належить до інформації з обмеженим доступом, крім випадків, передбачених законом» [59].

Аналізу фінансового стану здійснюється із застосуванням сукупності традиційних і спеціальних прийомів, які наведені на рисунку 2.1., а також з використанням аналітичних таблиць та графічного представлення даних [78].

Результати оцінки бізнесу, отримувані на основі аналізу, необхідні не тільки для проведення переговорів про купівлю-продаж, вони відіграють суттєву роль при виборі стратегії розвитку: у процесі стратегічного планування важливо оцінити майбутні доходи підприємства, ступінь його стійкості і цінність іміджу; для прийняття обґрунтованих рішень необхідне коригування даних фінансової

звітності з урахуванням інфляції; для обґрунтування інвестиційних вкладень потрібні відомості про вартість всього підприємства або окремих видів активів.

Рис. 2.1. Прийоми аналізу фінансового стану підприємства

Таким чином, аналіз фінансової звітності в сучасних умовах виступає елементом управління, що необхідний для вирішення стратегічних намірів підприємства, а також засобом оцінки надійності потенційного партнера, об'єкта інвестування, кредитування тощо [94].

Та на думку К. Уолша, «глобальна конкуренція, спад світової економіки та складність сучасного фінансового інструментарію все частіше викривають недостатність традиційних підходів» [85, с. 275].

Такий стан справ спонукав до масштабного пошуку нових більш точних методів оцінювання. І пошук цей не був марним: зараз з'явилося чимало нових, цікавих розробок у цій галузі, одному з таких перспективних напрямів комплексної інтегральної оцінки фінансового стану підприємства нами буде приділено увагу у питанні 3.3.

2.3. Аналітична оцінка фінансового стану ТзОВ «СІЕЙТІ» за даними річної звітності за 2017 р.

Аналіз фінансового стану підприємства доцільно розпочати з побудови ряду аналітичних таблиць за даними фінансової звітності підприємства, наведеної у додатку Б. При цьому виявляються такі найважливіші характеристики як:

- загальна вартість майна підприємства, її абсолютна і відносна зміна;
- вартість необоротних і оборотних активів, їх абсолютна, відносна зміна та координація ;
- зміна обсягу джерел формування активів підприємства за рахунок власних і сторонніх коштів організації та ін.

Таке оцінювання даних порівняльного аналітичного балансу - це, по суті, попередній аналіз фінансового стану, що дозволяє судити про загальну картину ділової активності, платоспроможності, кредитоспроможності й фінансової стійкості товариства, характер використання ним фінансових ресурсів [78, с.77].

Дані таблиці 2.1. дозволяють здійснити детальну оцінку змін, що відбулися у майні та боргових правах підприємства, зробити висновки про їх вплив на діяльність підприємства з позиції оборотності капіталу та ліквідності активів.

Таблиця 2.1.

Склад та структура майна та боргових прав ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Групи активів	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	Темп зміни, %
1. Необоротні активи, тис. грн.	15 878	71 114	55 236	447,88
у % до обсягу майна	16,72	26,44	9,72	158,13
2. Оборотні активи, тис. грн.	79 088	197 801	118 713	250,10
у % до обсягу майна	83,28	73,56	-9,72	88,32
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття, тис. грн.	-	-	-	-
у % до обсягу майна	-	-	-	-
4. Всього майна та боргових прав, тис. грн.	94 966	268 915	173 949	283,17

З проведених у таблиці 2.1. розрахунків випливає, що сукупна вартість майна та боргових прав підприємства зросла за аналізований період на 173 949 тис. грн., або у 2,83 рази, що заслуговує схвальної оцінки, бо свідчить про зростання здатності підприємства щодо здійснення бізнесової діяльності.

Укрупнену динаміку і структуру активів за 2017 р. продемонстровано на рис. 2.2.

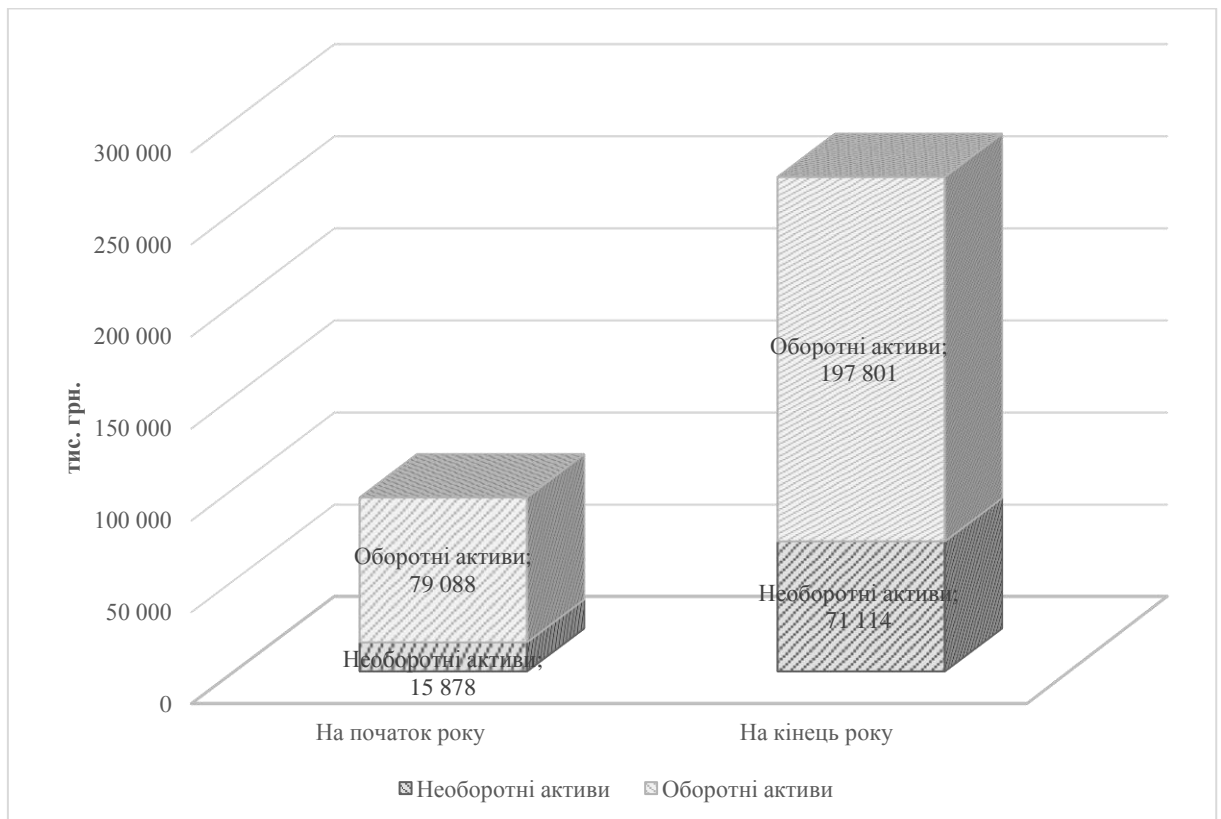

Рис. 2.2. Динаміка обсягу і структури активів ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

При цьому констатуємо зростання як необоротних активів на суму 55 236 тис. грн., або у 4,48 рази, так і оборотних активів на 118 713 тис. грн., або у 2,5 рази.

Таке нерівномірне зростання призвело до зміни співвідношення активів, що позначилося на показниках їх структури. Частка необоротних активів збільшилася 9,72% і становить 26, 44%, тоді коли частка оборотних активів скоротилася з 83,28% до 73,56%, що свідчить про деяке зниження рівня мобільності капіталу, а відтак, - відповідним чином позначиться на швидкості

обертання сукупного капіталу. Однак, частка мобільних активів залишається все ще високою, у структурі активів вони переважають.

Слід також зазначити, що як на початок року, так і на його кінець, у балансі підприємства не відображені необоротні активи, призначені для продажу, та групи вибуття.

Зіставимо темпи зміни валюти балансу (T_B) з темпами зміни чистого доходу ($T_{ЧД}$) і темпами зміни чистого прибутку ($T_{ЧП}$) підприємства. Так T_B становить 283,14%, $T_{ЧД}$ –126,98%, а $T_{ЧП}$ – 107,61%.

Хоча всі показники характеризують позитивну динаміку, діяльність підприємства не підпадає під «золоте правило економіки», $100 < T_B < T_{ЧД} < T_{ЧП}$.

Дослідимо ретельніше зміни у складі та структурі необоротних активів і виявимо за рахунок яких складових, якою мірою відбулося їх збільшення.

Для цього скористаємося аналітичною таблицею 2.2.

Таблиця 2.2.

Склад та структура необоротних активів ТЗОВ «СІЕЙТІ» за 2017 р.

Групи необоротних активів	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	Темп зміни, %
1. Нематеріальні активи, тис. грн.	24	284	260	1 183
у % до обсягу необоротних активів	0,15	0,40	0,25	267
2. Незавершені капітальні інвестиції, тис. грн.	153	-	-	-
у % до обсягу необоротних активів	0,96	-	-	-
3. Основні засоби, тис. грн.	713	45 263	44 550	6 348
у % до обсягу необоротних активів	4,49	63,65	59,16	1418
4. Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються методом участі в капіталі, тис. грн.	14 988	25 567	10 579	170
у % до обсягу необоротних активів	94,39	35,95	-58,44	38
Разом необоротні активи, тис. грн.	15 878	71 114	55 236	448

З результатів підрахунків у табл. 2.2. випливає, що вартість нематеріальних активів зросла на 260 тис. грн., або в 11 разів, хоча їх частка у структурі активів залишається несуттєвою (менше 0,5 відсотка). Зведено до нуля вартість

незавершених капітальних інвестицій. Основні засоби підприємства зросли на 44 550 тис. грн., або у 63,48 рази. Частка цієї важливої складової необоротних активів зросла на кінець року на 59,16% і складає 63,65%, що свідчить про значні інвестиції підприємства у його матеріально-технічну базу. Зросла сума довгострокових фінансових інвестицій у капіталі інших підприємств на суму 10579 тис. грн., або в 1, рази, а частка цієї складової необоротних активів знизилася на 58,44% і становить на кінець року 35,95%, тоді коли на початок року вона становила понад 94%.

Відобразимо динаміку структури необоротних активів ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 році на рис. 2.3. і 2.4.

Вивчення цих рисунків чітко ілюструє структурні здвиги, що відбулися у необоротних активах підприємства за рік на користь основних засобів, що відобразитися на діловій активності підприємства, оскільки частка реального інвестування зросла, а частка довгострокових фінансових інвестицій знизилася.

Рис. 2.3. Структура необоротних активів ТзОВ «СІЕЙТІ» на початок 2017 р.

Все ще суттєву вагу у складі необоротних активів займають довгострокові фінансові інвестиції у формі участі в капіталі інших юридичних осіб (близько 36%), які є активами, які використовуються за межами підприємства і є вилученими з його обороту коштами.

При більш детальному аналізі доречно було б дослідити економічну ефективність таких інвестувань з позиції їх доцільності.

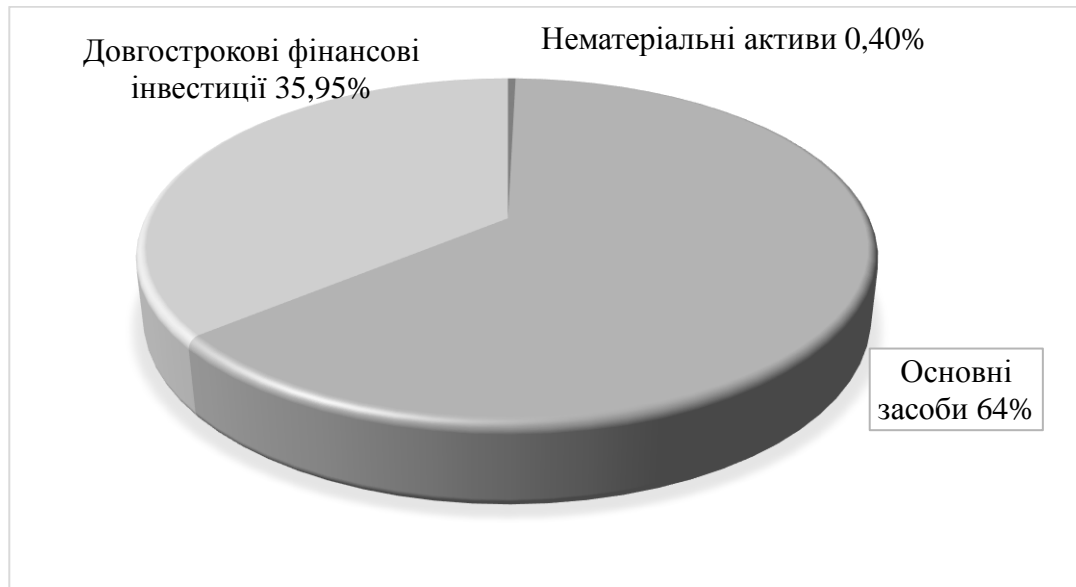

Рис. 2.4. Структура необоротних активів ТЗОВ «СІЕЙТІ» на кінець 2017 р.

Дослідимо зміни, що мали місце у складі і структурі оборотних активів, скориставшись аналітичною таблицею 2.3. та відобразимо їх на рис.2.5.

Таблиця 2.3.

Склад та структура оборотних активів ТЗОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Групи оборотних активів	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	Темп зміни, %
1. Запаси і витрати, тис. грн.	45 474	81 426	35 952	179,06
у % до обсягу оборотних активів	57,50	41,17	- 16,33	71,60
2. Засоби в розрахунках, тис. грн.	32 794	107 701	74 907	328,42
у % до обсягу оборотних активів	41,47	54,45	12,98	131,30
3. Грошові кошти, тис. грн.	1 019	1 932	913	89,60
у % до обсягу оборотних активів	1,29	0,98	-0,31	-24,03
4. Витрати майбутніх періодів, тис. грн.	53	1 995	1 942	3764,15
у % до обсягу оборотних активів	0,07	1,01	0,94	1442,86
5. Інші оборотні активи, тис. грн.	17	4 747	4 730	2792,35
у % до обсягу оборотних активів	0,02	2,40	14,41	12000,00
Разом оборотні активи, тис. грн.	79 088	197 801	118 713	250,10

Дані табл. 2.3. і рис. 2.5. свідчать про збільшення вартісних значень показників за всіма позиціями.

Так, запаси підприємства зросли на 35 952 тис. грн, або в 1,79 рази, однак їх питома вага в оборотних активах знизилася на 16,33%.

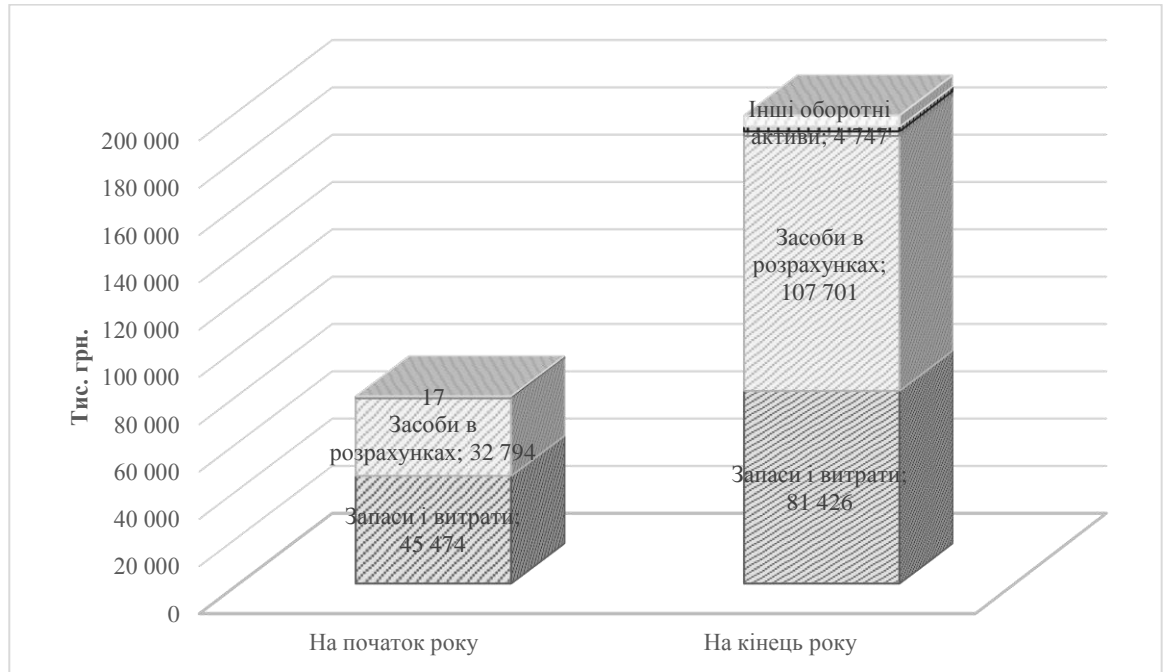

Рис. 2.5. Динаміка оборотних активів ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Боргові права (засоби в розрахунках, дебіторська заборгованість) зросли на 79907 тис. грн, або у 3,28 рази., що означає деяке відволікання коштів з обороту.

За аналізований період у підприємства збільшилися грошові кошти на суму 913 тис. грн., або на 89,6%, а також витрати майбутніх періодів на 1 942 тис. грн., або у 37,64 рази. Мало місце також зростання інших оборотних активів на 4 730 грн., однак, їх частка є несуттєвою (2,4%).

При проведенні аналізу активів підприємства слід враховувати, що зміни відбуваються і у складі його виробничого потенціалу, а отже відображаються на здатності підприємства здійснювати свою операційну діяльність. Тому доречно проаналізувати зміни у тій частині активів, яка визначає виробничий потенціал (основні засоби, виробничі запаси і незавершене виробництво) [78, с.78].

З'ясовують його обсяг та структуру на початок і на кінець, а також відхилення, на підставі якого роблять висновки про зміни у виробничому

потенціалі. Визначають відносні показники: коефіцієнт реальної вартості засобів виробничого призначення у майні, коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні, коефіцієнт зносу основних засобів, які характеризують виробничий потенціал, стан матеріально-технічної бази та інвестиційну політику підприємства.

Таблиця 2.4.

Виробничий потенціал ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Показники	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	
			абсолютне	відносне,%
1. Основні засоби, тис. грн.:				
1.а первісна вартість	1 382	53 608	52 226	3779,02
1.б знос	669	8 345	7 676	1 147
1.в залишкова вартість	713	45 263	45 550	62,48
2. Виробничі запаси, тис. грн.	29	330	301	10,38
3. Незавершене виробництво, тис. грн.	-	1 182	1 182	-
4. Разом активів виробничого призначення, тис. грн.	749	46 775	46 026	61,45
Всього активів (майна), тис. грн.	94 966	268 915	173 949	183,17
Коефіцієнт реальної вартості засобів виробничого призначення у майні (1в+2+3):4	0,008	0,174	0,166	20,75
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у вартості майна (1в:4)	0,008	0,168	0,160	200,00
Коефіцієнт зносу основних засобів (1б:1а)	0,484	0,211	-0,273	-56,40

Проведені вище розрахунки свідчать про поліпшення за всіма критеріями оцінювання і з позитивного боку характеризують зусилля керівництва підприємства щодо нарощування свого виробничого потенціалу, зміцнення матеріально-технічної бази та достатньо активну інвестиційну політику.

У подальшому зосередимо увагу на причинах і факторах зміни двох найбільш суттєвих компонент оборотних активів: запасах (таблиця 2.5.) та засобах в розрахунках (таблиця 2.6.) з огляду на їх високу частку в структурі оборотних активів і значення в господарському обороті підприємства.

З даних розрахунків випливає, що визначальну частку у запасах підприємства становлять товари, сума яких за період зросла на 34469 тис. грн., або на 75,85%,

Таблиця 2.5.

Операційні запаси ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Показники	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	
			абсолютне	відносне,%
1. Виробничі запаси, тис. грн	29	330	301	1 037,93
у % до запасів	0,06	0,41	0,35	538,33
2. Незавершене виробництво, тис. грн	-	1 182	1181	-
у % до запасів	-	1,45	1,45	-
3. Товари, тис. грн	45 445	79 914	34 469	75,85
у % до запасів	99,94	97,56	-2,38	-2,38
Разом запаси, тис. грн	45 474	81 426	35 952	79,06

Їх частка у загальній вартості запасів скоротилася на 2.38% і становила на кінець року 97, 56% від всіх запасів. Таку тенденцію з огляду на спеціалізацію підприємства можна розцінити позитивно. Станом на кінець року зросли виробничі запаси на суму 301 тис. грн., і незавершене виробництво на 1182 грн., однак їх частки у загальній вартості запасів є несуттєвими.

Таблиця 2.6.

Дебіторська заборгованість ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Показники	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	
			абсолютне	відносне,%
1. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги, тис. грн.	1 395	55 352	53 957	3867,16
у % до всієї дебіторської заборгованості	4,25	51,39	47,14	1109,18
2. Дебіторська заборгованість за розрахунками, тис. грн.:				
- за виданими авансами	12 938	41 690	28 752	222,23
у % до всієї дебіторської заборгованості	39,45	38,71	-0,74	-7,83
- з бюджетом	18 435	10 640	-7 795	-42,28
у % до всієї дебіторської заборгованості	56,21	9,88	-46,33	-82,43
3. Інша поточна дебіторська заборгованість, тис. грн	26	19	-7	-26,92
у % до всієї дебіторської заборгованості	0,08	0,02	-0,06	-75,00
Разом дебіторська заборгованість, тис грн.	32 794	107 701	74 907	228,42

Найбільший приріст дебіторської заборгованості підприємства за рік стався за таким її видом як дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи і послуги, яка за аналізований період зросла на 53957 тис. грн, або у 38, 67 рази. На кінець року сума цієї заборгованості сягала понад 50% від всієї дебіторської заборгованості, або 55 352 тис. грн.

На 28 752 тис. грн. або в 2,2 рази зросла дебіторська заборгованість за виданими авансами. А дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом навпаки скоротилася на 7 795 тис. грн., або на 42,28%. Частка цього виду дебіторської заборгованості також скоротилася на 46,33%.

Здійснено за даними пасиву балансу оцінку зміни обсягу, складу та структури джерел коштів формування майна ТзОВ «СІЕЙТІ» у цілому та в розрізі груп з позицій зміни частки у складі цих джерел власних коштів (капіталу), в тому числі власних оборотних коштів, і залучених в оборот сторонніх коштів (зобов'язань). Для цього застосуємо вертикальний і горизонтальний аналіз, скориставшись аналітичною таблицею 2.7.

Таблиця 2.7.

Склад і структура джерел засобів ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Групи пасивів	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	
			абсолютне	відносне,%
1. Власний капітал, тис. грн..	48 319	71 536	23 217	48,05
у % до обсягу джерел засобів	50, 88	26,60	-24,28	-47,72
2. Сторонні кошти, тис. грн..	46 647	197 379	150 732	323,13
у % до обсягу джерел засобів	49,12	73,40	24,28	49,43
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	-	41 749	41 749	-
у % до обсягу позичених коштів	-	21,15	21,15	-
2.2. Короткострокові кредити банків, тис. грн.	35 977	58 756	22 779	63,32
у % до обсягу позичених коштів	77,13	29,77	-47,36	-61,40
2.3. Поточні пасиви (зобов'язання), тис. грн.	10 670	96 874	86 204	807,91
у % до обсягу позичених коштів	22,87	49,08	26,21	114,60
3. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, для продажу, та групами вибуття, тис. грн.	-	-	-	-
у % до обсягу джерел засобів	-	-	-	-
4. Усього джерел засобів, тис. грн..	94 966	268 915	173 949	183,17

За даними таблиці 2.7. спостерігається зростання обсягу усіх джерел формування майна підприємства на 173949 тис. грн, або на 183,17 %, що загалом свідчить про зростаючі можливості для ведення діяльності.

За аналізований період зростаючою динамікою відзначаються як власний капітал підприємства – на 23 217 тис. грн., або на 48,05%, так і загальна вартість сторонніх джерел коштів – на 150 732 тис. грн, або на 323,13%.

Однак, темп росту залучення сторонніх джерел був значно вищим, що спричинило відповідні структурні зрушення у пасиві балансу.

Наочно продемонструємо динаміку і структуру джерел коштів підприємства на рис. 2.6.

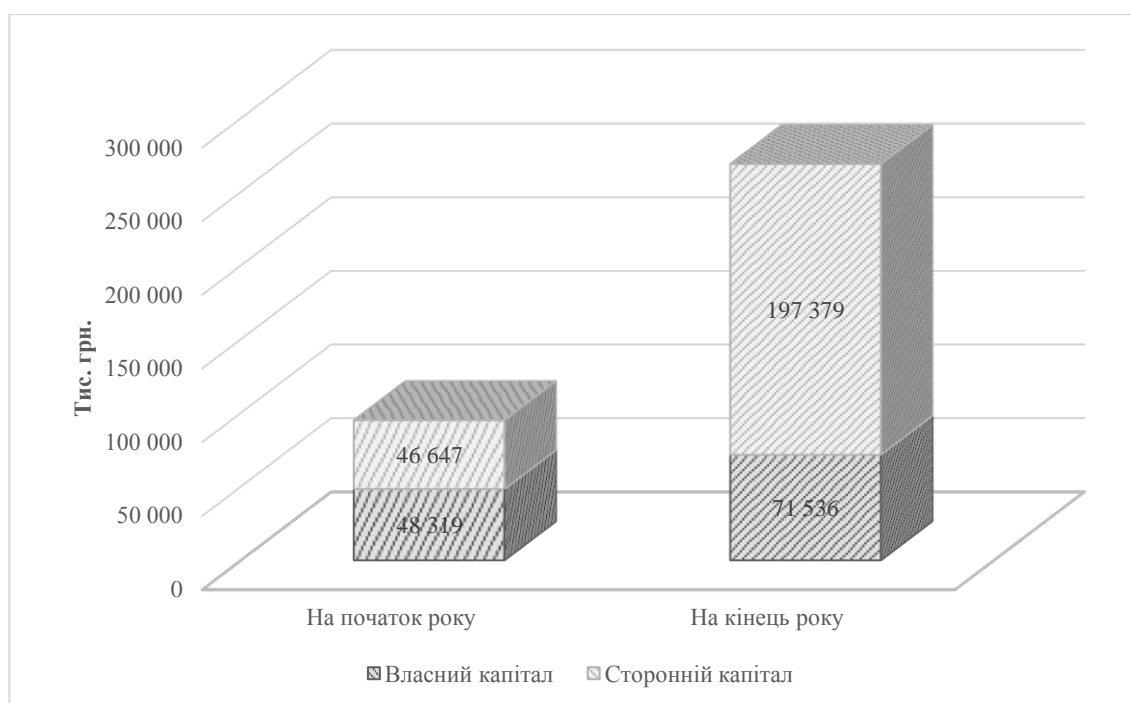

Рис. 2.6 Динаміка структури джерел засобів ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Так, частка власного капіталу в загальному обсязі джерел коштів знизилася на 24,28%, і на кінець року власні джерела коштів становлять лише 26% всіх джерел, у той час, як на початок їх частка сягала понад 50%.

Що стосується сторонніх джерел коштів, то на початок року вони займали 49,12%, а на кінець року – понад 73% від загальної вартості джерел фінансування активів. Така зміна у пасивах підприємства означає зростання фінансової залежності від зовнішніх джерел фінансування, а отже – зростання фінансового ризику підприємства.

Розглянемо динаміку і структуру власного капіталу підприємства у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Склад і структура власного капіталу ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Елементи власного капіталу	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	
			абсолютне	відносне, %
1. Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн.	25 000	25 000	-	-
у % до власного капіталу	51,74	34,95	-16,79	-32,45
2. Резервний капітал, тис. грн.	228	3 750	3 522	1544,74
у % до власного капіталу	0,47	5,24	4,77	10,15
3. Нерозподілений прибуток, тис. грн.	23 091	42 786	19 695	85,29
у % до власного капіталу	47,79	59,81	12,02	25,15
4. Разом власного капіталу, тис. грн.	48 319	71 536	23 217	48,05

Власний капітал товариства зріс за рік на 23 217 тис. грн., або на 48,05%. Вартість зареєстрованого капіталу не змінилася, однак, його частка у власному капіталі знизилася на 16,79%. Вартість резервного капіталу внаслідок відрахувань до нього зросла на 3 522 тис. грн, або у 16 разів, а його частка у власному капіталі збільшилася на 4,77%.

Сума нерозподіленого прибутку збільшилася на 19 695 тис. грн., або на 85,29 %. На кінець року його частка у власному капіталі досягла на 59,81%, зрісши на 12,02 %. Таким чином приріс власного капіталу відбувся за рахунок чистого прибутку попереднього року, частину якого було спрямовано на формування резервного капіталу а також приєднано як вільний залишок до нерозподіленого прибутку товариства.

Дослідимо ретельніше внутрішні зміни у обсязі, складі та структурі сторонніх джерел і відобразимо це на рис. 2.7.

Як впливає з таблиці 2.7. та рис. 2.7., призвідниками зростання загального обсягу сторонніх джерел були:

- довгострокові зобов'язання, яких підприємство на початок року не мало, на кінець року становили 41 749 тис. грн, або 21, 15% від вартості всіх сторонніх джерел;

- короткострокові кредити банків, сума яких за рік зросла на 22 769 тис. грн., або на 63,32%, а їх частка у сторонньому капіталі знизилася в абсолютному вираженні на 47,36%, або на 61,40% у відносному, і становить на кінець року 29,77%;

- поточні зобов'язання підприємства збільшилися за рік на 86 204, або у 9 разів, їх частка у сторонньому капіталі на 26,21% і становить 49% від вартості стороннього капіталу.

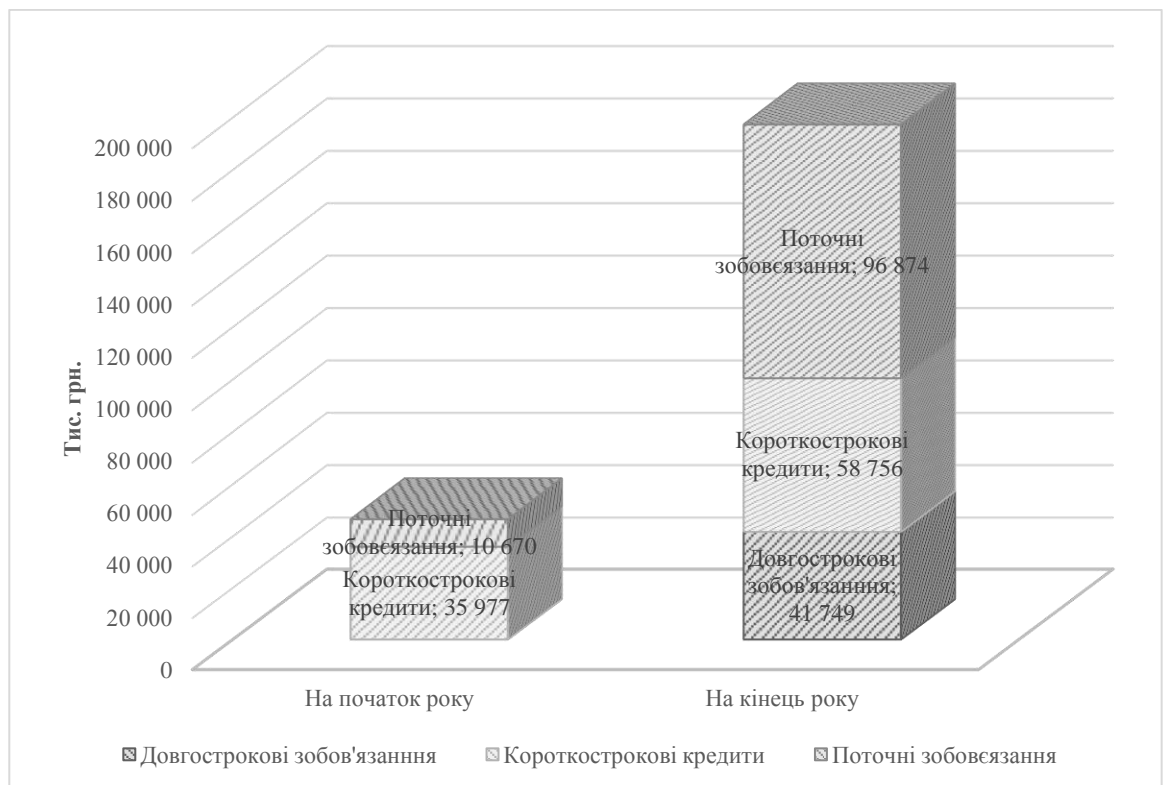

Рис. 2.7. Динаміка сторонніх джерел засобів ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Таким чином, зростали всі елементи стороннього капіталу, однак, найбільш суттєвою зміною відзначається позиція поточних зобов'язань, що, як передбачається, негативним чином позначиться на фінансовій стійкості підприємства та його платоспроможності.

Фінансову стійкість аналізують за допомогою системи фінансових коефіцієнтів. Інформаційною базою для таких розрахунків є баланс підприємства. Аналіз проводиться шляхом розрахунку і порівняння отриманих значень коефіцієнтів, а також вивчення динаміки їх зміни за певний період [94, с. 69].

Коротко охарактеризуємо показники (коефіцієнти) фінансової стійкості.

Коефіцієнт забезпеченості матеріальних активів власним оборотним капіталом (K_3), який розраховується як відношення власного оборотного капіталу ($ВOK$) до величини матеріальних оборотних активів ($МОА$).

$$K_3 = \frac{ВOK}{МОА}$$

Це показник того, якою мірою запаси покриті власними джерелами і не потребують сторонніх коштів. Якщо значення коефіцієнту більше за одиницю, то підприємство не залежить від сторонніх засобів при формуванні запасів.

Якщо значення коефіцієнта менше за одиницю, то це свідчить про те, що підприємство повинно залучати сторонні кошти для формування запасів.

Основними шляхами росту коефіцієнта забезпеченості матеріальних оборотних активів власним оборотним капіталом є зменшення величини матеріальних запасів; збільшення величини власного оборотного капіталу за рахунок росту обсягу чистого прибутку і зміною напрямків його використання; зменшення частини власного капіталу, який відволікається на формування необоротної частини активів, і відповідно, вивільнення її для формування оборотних активів, а саме: реалізації зайвих і непрофільних основних засобів і нематеріальних активів.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом розраховується як відношення власного оборотного капіталу до загальної вартості оборотних активів. Цей показник характеризує достатність у підприємства власного оборотного капіталу для фінансування оборотних активів. Що вище значення цього коефіцієнта, то вища фінансова стійкість підприємства, тим більше у нього можливостей здійснення незалежної фінансової політики.

Коефіцієнт самофінансування розраховується як відношення власного оборотного капіталу до сукупного обсягу активів підприємства. Це показник характеризує достатність у підприємства оборотного капіталу для фінансування його поточної діяльності. Що вище значення цього показника, тим стійкіший фінансовий стан підприємства.

Коефіцієнт співвідношення стороннього і власного капіталу (K_c) розраховується шляхом ділення величини стороннього капіталу (CK) до величини власного капіталу (BK). Цей коефіцієнт характеризує суму стороннього капіталу, яку підприємство залучає на 1 гривню власних коштів. Зниження коефіцієнта свідчить про зміцнення фінансової стійкості відміну від інших коефіцієнтів, які означають її ріст своїм зростанням.

Прийнятне співвідношення стороннього і власного капіталу визначається умовами роботи кожного підприємства і, в першу чергу, швидкістю обороту капіталу. Якщо засоби в розрахунках (дебіторська заборгованість) обертаються швидше, ніж матеріальні оборотні активи, то це означає достатньо високу інтенсивність надходження грошових коштів на рахунки підприємства. Тому при високій оборотності матеріальних оборотних активів і ще більш високій оборотності дебіторської заборгованості значення цього коефіцієнта може бути достатньо високим.

Коефіцієнт автономії ($K_{ав}$) розраховується як відношення власного капіталу (BK) до вартості активів (майна) підприємства (A) і вказує на частку власного капіталу в активах підприємства. Ріст коефіцієнта свідчить про зміцнення фінансової стійкості підприємства.

$$K_{ав} = \frac{BK}{A}$$

Якщо коефіцієнт автономії становить одиницю, це свідчить про те, що його майно і боргові права (активи) фінансуються виключно за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт маневрування (K_m) вказує, яка частка BK використовується для фінансування поточної діяльності і розраховується за формулою:

$$K_m = \frac{BOK}{BK}$$

де: BOK - величина власного оборотного капіталу підприємства;

BK - величина власного капіталу.

Цей коефіцієнт показує ступінь мобільності власного капіталу. За його значенням можна судити про те, яку частину власного капіталу використано для

фінансування поточної діяльності (вкладено в оборотні активи), а яку - капіталізовано (вкладено в основні засоби) [94, с.70].

З фінансової точки зору зростання значення цього коефіцієнта, його високий рівень позитивно характеризує діяльність підприємства і свідчить про те, що власні джерела мобільні, переважна їх частина вкладена в оборотний капітал, а не в необоротний капітал. Низький коефіцієнт маневрування обумовлений нераціональною структурою майна підприємства, досить високою часткою необоротних активів. Значення даного коефіцієнта може зумовлюватися галузевою специфікою підприємства. В економічній літературі вказується, що теоретично-обґрунтоване значення цього коефіцієнта перебуває в межах 0,2-0,5.

Коефіцієнт маневрування може збільшуватися на шкоду іншому показнику, який характеризує фінансову стійкість підприємства, а саме індексу постійного активу.

Індекс постійного активу (K_n) розраховується як відношення вартості необоротних активів (HA) до величини власного капіталу (BK) і вказує на капіталізовану частку власного капіталу.

$$K_n = \frac{HA}{BK}$$

Якщо підприємство не використовує довгострокові кредити як джерело формування необоротних активів, то сума коефіцієнтів маневрування і постійного активу дорівнює одиниці. У цих умовах ріст коефіцієнта маневрування можливий лише за рахунок зменшення коефіцієнта постійного активу. Однак підвищенню фінансової стійкості відповідає ріст обох коефіцієнтів. Це може бути досягнуто за рахунок використання в складі джерел засобів довгострокових позичених коштів.

Якщо індекс постійного активу дорівнює одиниці, це означає, що власних джерел фінансування вистачає лише на формування необоротних активів. Це свідчить про погіршення фінансового стану підприємства.

Коефіцієнт довгострокового залучення позиченого капіталу (K_d) розраховується як відношення довгострокових зобов'язань (DK) до суми

власного капіталу (*ВК*) і довгострокових зобов'язань підприємства (*ДК*). Він вказує на частку довгострокових позик, які використовуються для фінансування довгострокових активів поряд з власними засобами.

Коефіцієнт реальної вартості майна K_p розраховується як відношення вартості основних засобів (*ОЗ*), виробничих запасів (*ВЗ*) і незавершеного виробництва (*НВ*) до вартості активів (*А*).

$$K_p = \frac{OЗ + ВЗ + НВ}{А}$$

Цей коефіцієнт вказує на частку операційних активів у сукупних в активах підприємства [78, с.79].

Здійснимо оцінку фінансової стійкості підприємства на основі відповідних показників у табл. 2.9.

Таблиця 2.9.

Показники фінансової стійкості ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Показники	Алгоритм розрахунку	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення
Коефіцієнт співвідношення стороннього і власного капіталу	$K_c = CK/ВК$	0,97	2,76	1,79
Коефіцієнт автономії	$K_a = ВК/А$	0,51	0,27	-0,24
Коефіцієнт довгострокового залучення стороннього капіталу	$K_d = ДК/(ВК+ДК)$	-	0,37	0,37
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	$K_m = ВОК/ВК$	0,67	0,59	-0,08
Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів власним оборотним капіталом	$K_z = ВОК/МОА$	0,71	0,52	-0,19
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	$K_{zo} = ВОК/ОА$	0,41	0,21	-0,20
Коефіцієнт постійного активу	$K_p = НА/ВК$	0,33	0,10	-0,23
Коефіцієнт реальної вартості майна	$K_p = \frac{OЗ + ВЗ + НВ}{А}$	0,01	0,17	0,16

Оцінюючи значення коефіцієнтів фінансової стійкості, можна дійти висновку, залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування за рік зросла, про що свідчить, у першу чергу, зростання у динаміці коефіцієнта співвідношення стороннього і власного капіталу.

Так, на початок року на кожну власну гривню, вкладену в активи підприємства, припадало 97 коп. сторонніх засобів, а на кінець звітного року ця величина зросла до 2 грн, 76 коп.

Підтвердженням цього факту є і динаміка коефіцієнта автономії, значення якого знизилося за рік на 0,24 від 0,57 до 0,26, що означає скорочення рівня самофінансування діяльності.

Протягом аналізованого періоду підприємство вдалося до використання довгострокових зобов'язань, що і зумовило станом на кінець року значення коефіцієнта довгострокового залучення стороннього капіталу 0,37.

Таким чином, можна зробити висновок, що фінансова стійкість підприємства ослабилася, тому що зросла його залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Перш ніж характеризувати динаміку наступних коефіцієнтів, необхідно з'ясувати значення і зміну такого важливого показника як власний оборотний капітал (*ВОК*), або робочі активи підприємства, який використовується у подальших розрахунках і визначається як різниця між поточними активами і поточними зобов'язаннями. Так на початок року значення цього показника становило 32 441 (79 088 – 46 647) тис. грн., а на кінець року відповідно 42 171 (197 801 – 155 630) тис. грн., тобто абсолютна наявність власного оборотного капіталу зросла.

Однак, з огляду на те, що цей показник використовується для розрахунку ряду подальших відносних показників, їх значення буде ще й залежати від значень знаменників дробу.

Так значення коефіцієнта маневрування власного капіталу хоча не суттєво, але знизилося на 0,08 і становить на кінець року 0,59, а це означає, що близько 60% власного капіталу спрямовано на формування оборотних активів, а біля 40, відповідно, - на необоротний капітал.

Розрахований за *ВОК* коефіцієнт покриття матеріальних оборотних активів власним оборотним капіталом знизився на 0,19 і становить на кінець року

0,52. Це означає, що близько половини потреби у матеріальних оборотних активах задоволено за рахунок власних джерел, а решта – за рахунок сторонніх.

Ступінь забезпечення сукупних оборотних активів власними джерелами засобів знизився на 0,2 і становить на кінець року 0,21. Таким чином лише на 1/5 сукупні оборотні активи забезпечені власними джерелами фінансування.

Зниження трьох останніх показників у динаміці відбулося у результаті того, що знаменники згаданих дробів зростали швидшими темпами за їхні чисельники.

Знизився і показник постійного активу як наслідок того, що власний капітал зростав вищими темпами у порівнянні із збільшенням вартості необоротних активів. А питома вага реальної вартість майна виробничого призначення (операційні активи) у вартості сукупних активів підприємства збільшилася на 16%.

У таблиці 2.10. проаналізуємо динаміку платоспроможності підприємства за показниками (коефіцієнтами) ліквідності.

Таблиця 2.10.

Показники ліквідності ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Показники	Теоретично рекомендоване значення	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення	
				від теоретичного значення	від початку періоду
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,25	0,022	0,025	- 0,175	0,003
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,7-0,8	0,725	0,717	-	-0,008
Загальний коефіцієнт ліквідності	2,0-2,5	1,695	1,271	-0,729	-0,424

Як впливає з таблиці 2.10., платоспроможність підприємства демонструє суперечливу картину. Так коефіцієнт абсолютної ліквідності значно “недосягає” до прийнятного рівня, і свідчить про те, що підприємство на кінець року здатне погасити близько 2% своїх термінових зобов’язань. Проміжна ліквідність

набуває прийняттого рівня, хоча і незначно знизилася. Загальна ліквідність є недостатньою, ще й знизилася до кінця року до значення 1,271.

Загалом наведені дані свідчать про те, що підприємство на кінець звітного періоду, мобілізуючи всі свої оборотні активи, теоретично може повністю погасити свої поточні зобов'язання.

Це дозволяє зробити висновок, що активи підприємства є ліквідними.

Висновки до розділу 2.

Об'єктом нашого кваліфікаційного дослідження є одне з провідних підприємств України ТЗОВ «СІЕЙТІ» («SAT»), яке займається зернотрейдерством, переробкою зернових та олійних культур, є інвестором агросектору.

Розпочавши роботу в м. Суми в кінці 2014 року, компанія зайняла значну частину ринку із закупівлі-продажу зернових, олійних та бобових культур у Сумській, Чернігівській та Полтавській областях. ТЗОВ здійснює поставки сільськогосподарської продукції по всій Україні та на експорт, співпрацює з понад 200 аграрними підприємствами регіону, постачає продукцію 25 переробним компаніям, партнерам в Україні та за її межами. Діяльність компанії охоплює такі напрямки: закупівлі; агентські послуги; інвестиції; авансування; добрива; рослинництво; сільгосптехніка; агролабораторія; елеватор; продаж.

Компанія «СІЕЙТІ» реалізує партії зернових, олійних та бобових культур з елеваторів Сумської, Чернігівської, Полтавської та Житомирської областей, а також з доставкою в Одеський, Чорноморський, Южний і Миколаївський порти та з вантаженням на корабель. Розмір партії від 200 до 10 000 тон. Крім того компанія «СІЕЙТІ» є акціонером сільськогосподарського підприємства із земельним банком 5000 га. і тваринницьким комплексом, займається вирощуванням основних зернових та олійних культур як для внутрішнього споживання, так і на експорт.

«СІЕЙТІ» здійснює поставки для фермерських господарств та сільськогосподарських підприємств насіння, мінеральних добрив, гербіцидів і засобів захисту рослин під розрахунки з майбутнього врожаю та пропонує індивідуальні умови для кожного клієнта, прозоре ринкове ціноутворення, гарантія якості поставленого насіння і добрив від кращих виробників США, Канади, ЄС, виконання погоджених термінів поставки в господарство, розрахунки продукцією після збору врожаю за ринковими цінами, нову форму партнерства для фермерів і сільськогосподарських підприємств.

За даними фінансової звітності за 2017 рік, яка оприлюднена на офіційному сайті, нами висвітлено методику аналізу фінансового стану підприємства.

Для здійснення аналітичного оцінювання фінансового стану підприємства було визначено мету, завдання, джерела даних, систему показників, послідовність проведення та прийоми аналізу.

У ході проведеного аналізу нами з'ясовано, що за аналізований період вартість майна та боргових прав підприємства зросла на 173 млн. 949 тис. грн., або у 2,83 рази, що заслуговує схвальної оцінки, бо свідчить про зростання здатності підприємства щодо здійснення бізнесової діяльності.

При цьому відбулося зростання вартості необоротних активів на суму 55 млн. 236 тис. грн., або у 4,48 рази, і оборотних активів на 118 млн. 713 тис. грн., або у 2,5 рази. Частка необоротних активів збільшилася на 9,72% і становить на кінець року 26,44%, тоді коли частка оборотних активів скоротилася з 83,28% до 73,56%, що свідчить про певну інвестиційну активність підприємства та деяке зниження рівня мобільності капіталу, а відтак, - відповідним чином позначиться на швидкості обертання сукупного капіталу та ліквідності активів підприємства. Однак, частка мобільних активів залишається все ще високою, і у сукупній вартості активів вони переважають.

Зазначимо, що у структурі оборотних підприємства значну питому вагу займають товари (40%) і дебіторська заборгованість (54%), що певною мірою зумовлено спеціалізацією підприємства (гуртова і роздрібна торгівля).

За аналізований період зростаючою динамікою відзначаються як власний капітал підприємства – на 23 217 тис. грн., або на 48,05%, так і загальна вартість сторонніх джерел коштів – на 150 732 тис. грн, або на 323,13 %.

Призвідниками зростання власного капіталу були відрахування до резервного капіталу на суму 3 млн. 522 тис. грн. та нерозподіленого прибутку на 19 млн. 695 тис.грн.

Сторонні джерела коштів зросли за рахунок довгострокових зобов'язань (закрите розміщення власної емісії облігацій) на 40 млн. грн; короткострокових позик банку на суму 22 млн 779 тис. грн; та поточних зобов'язань на 86 млн. 204 тис. грн., що певним чином відобразилося на показниках фінансової стійкості та ліквідності, які характеризуються неоднозначною динамікою.

РОЗДІЛ 3

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ БАЛАНСУ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Проблемні питання інформативної цінності бухгалтерського балансу.

Перехід України до ринкових умов господарювання та зростання зовнішньоекономічних зв'язків свого часу висунули нові вимоги до ведення бухгалтерського обліку і звітності підприємств.

Так, чинний бухгалтерський баланс на нашу думку усе ще не повною мірою відповідає прийнятому в фінансовому менеджменті «золотого правила ліквідності», згідно з яким активи підприємства мають фінансуватися пасивами такої самої строковості. Це пов'язано з недостатньо чітким розмежуванням у балансах українських підприємств активів та зобов'язань. Тому, для збереження порядку розміщення статей у активі балансу за зростанням ліквідності, до пасиву балансу пропонується внести зміни до порядку розташування розділів (статей) залежно від строку погашення зобов'язань [55].

При цьому, проаналізувавши досвід зарубіжних країн щодо побудови балансу, можна зробити висновок, що більшість з них дотримуються такої ж практики, однак, наприклад, активи в американському балансі розміщуються в порядку зниження ліквідності балансових статей: від грошових коштів у касі до нематеріальних активів [55, с. 46].

При детальному аналізі ряду чинних нормативно-інструктивних матеріалів можна виявити окремі положення, які потребують подальших роз'яснень чи доопрацювань, оскільки між ними існують розходження або протиріччя. Так, при класифікації фінансових ресурсів, відображених у пасиві, за правом власності з метою подальшого аналітичного дослідження виникає питання стосовно віднесення окремих розділів (статей) до власних або позичених [76, с. 256].

Певним чином це стосується розділу II «Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення». Вже із самої назви розділу випливає, що у ньому відображаються неоднорідні, більше того, відмінні за своїм походженням та економічною природою елементи.

Якщо щодо Довгострокових зобов'язань безпосередньо можна застосувати дію стандарту П(С)БО 11 «Зобов'язання», затверджені наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000р. № 20 [58], то щодо Забезпечення наступних витрат і платежів, які відображають нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо), величина яких на дату складання Балансу може бути визначена тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок, а також залишків коштів цільового фінансування і цільових надходжень, які отримані з бюджету та інших джерел, то їх трактування з як зобов'язань є вельми проблематичним. Отже, як мінімум, у розділі показано неоднорідні за своїм змістом і відмінні за значенням елементи. І якщо ідентифікація власне забезпечень потребує подальшого з'ясування, то щодо цільового фінансування, то його логічно трактувати як безповоротно надані підприємству джерела формування коштів, що можуть бути прирівняні до власних джерел коштів [76, с. 274].

Однак, визначенню та оцінці забезпечень присвячено пп. 13-18 у П(С)БО 11 «Зобов'язання». Тобто, цей документ трактує забезпечення як різновид зобов'язань. Зокрема, у п. 13 проголошується, що вони «...можуть створюватися для відшкодування наступних (майбутніх) витрат на:

- виплату відпусток працівникам;
- додаткове пенсійне забезпечення;
- виконання гарантійних зобов'язань;
- реструктуризацію;
- виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів тощо [58].

У той же час, Планом рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцією про його застосування», затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291, облік забезпечень зобов'язань та цільового фінансування здійснюється,

як це не дивно, на рахунках 4-го класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань» [64].

В Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій зазначено: «Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про стан і рух коштів різновидів власного капіталу - статутного, пайового, додаткового, резервного, вилучено, неоплаченого, а також нерозподілених прибутків (непокритих збитків), цільових надходжень, забезпечень майбутніх витрат і платежів, страхових резервів».

А далі: «На рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» ведеться узагальнення інформації про рух коштів, які за рішенням підприємства резервуються для забезпечення майбутніх витрат і платежів і включення їх до витрат поточного періоду» [64].

Тобто це - власні кошти підприємства, які ним з власної ініціативи резервуються для згладжування протягом певного періоду витрат на здійснення виплат відпусток, додаткового пенсійного забезпечення, гарантійних зобов'язань, інших наступних витрат (наприклад, пов'язаних із реструктуризацією підприємства чи виконанням обтяжливих зобов'язань). На рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» ведеться облік та узагальнення інформації про наявність та рух коштів, отриманих для здійснення заходів цільового призначення (в тому числі отримана гуманітарна допомога). Кошти цільового фінансування і цільових надходжень можуть надходити як субсидії, асигнування з бюджету та позабюджетних фондів, цільові внески фізичних та юридичних осіб тощо.

Згідно з Методичними рекомендаціями по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затв. наказам Міністерства фінансів України від 29 грудня 2000 р. № 356, «...призначених для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації про господарські операції», дані яких «використовується для складання фінансової звітності», для обліку власного капіталу та забезпечення зобов'язань

передбачається вести спільний обліковий реєстр - Журнал 7. «У журналі 7 відображаються операції про зміни у складі власного капіталу підприємства, про нарахування, одержання і витрачання забезпечень майбутніх витрат і платежів і коштів цільового призначення...». Для забезпечення накопичення аналітичних даних щодо забезпечень майбутніх витрат і платежів за період з початку періоду пропонується ведення відомості 7.3..[63]

Отже, за логікою цих нормативних документів, цілком правомірним є підхід до розгляду забезпечень майбутніх витрат та платежів, а також цільового фінансування як прирівняних до власного капіталу джерел коштів. Ця точка зору уявляється цілком справедливою, оскільки забезпечення обернуться для підприємства на зобов'язання лише в майбутніх періодах, тим більше, що за окремими їх видами ця подія може настати лише з певною мірою імовірності (наприклад, гарантійні зобов'язання), а кошти цільового фінансування (такі як гуманітарна допомога, субсидії, асигнування) переважно використовуються підприємством на розвиток поряд із власним капіталом.

Схожа ситуація з даними статті III розділу Балансу «Доходи майбутніх періодів». Доходи, отримані підприємством протягом поточного або попередніх звітних періодів, хоча і належать до наступних звітних періодів, можуть розглядатися з аналітичної точки зору як прирівнені до власних джерела коштів, адже за цим розділом показуються, зокрема, доходи у вигляді одержаних авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи (авансові орендні платежі), передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання, виручка за вантажні перевезення, виручка від продажу квитків транспортних і театральних-видовищних підприємств, абонентна плата за користування зособами зв'язку тощо .

Важливим напрямом аналізу власного капіталу підприємства є оцінка достатності власних фінансових ресурсів для формування активів підприємства згідно їх цільового призначення за допомогою показників власного необоротного і власного оборотного капіталу, у тому числі для розрахунку ряду аналітичних коефіцієнтів: забезпеченості матеріальних оборотних активів

власним оборотним капіталом; забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом; самофінансування розвитку підприємства; коефіцієнт автономії. Правильність здійснення цих розрахунків поставлена у залежність від однозначності трактування елементів фінансової звітності та їх економічної сутності [76, с. 255].

Слід зазначити, що у зв'язку із змінами, які відбулися у змісті фінансової звітності відповідно до НПСБО 1, розрахунок наведених аналітичних показників є дещо ускладненим. Так, у змісті активу балансу з'явився новий III розділ «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття», що певною мірою суперечить принципу наведення активів за зростанням ліквідності, адже, як відомо, абсолютно ліквідними активами є грошові кошти та їх еквіваленти, які відображено наведено вище (у складі II розділу активу) [63].

Напрошуються питання, як трактувати такі суми, якщо вони мають місце у балансі? Яка мета їх винесення із загальної суми необоротних активів? Про що це інформує користувачів фінансової звітності? Як їх трактувати при аналізі балансу внутрішніми і зовнішніми суб'єктами аналізу? Чи брати їх до уваги при розрахунку аналітичних показників, зокрема оборотності сукупного капіталу, рентабельності необоротних і сукупних активів тощо.

З одного боку, ці активи призначені для реалізації на сторону протягом наступного періоду або операційного циклу, але вони були попередньо профінансованими і становили складову сукупних активів підприємства, а отже незалежно від того чи були вони активно задіяними у господарському обороті минулого періоду, підлягають включенню до розрахункових підсумків, з іншого боку, - виокремлення вартості таких активів у окремий розділ очевидно є попередженням про можливе зниження рівня матеріально-технічної бази, а відтак – рівня індексу постійного активу підприємства.

Пов'язаною із такою зміною у активі балансу можна вважати появу і відповідного самостійного IV розділу пасиву «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, призначеними для продажу, і групами вибуття». Судячи з назви, ці суми однозначно є зобов'язаннями, але який їх термін?

Якщо у складі пасиву балансу при розрахунку ряду коефіцієнтів виокремлюють довгострокові зобов'язання, короткострокові кредити і поточні (короткострокові) зобов'язання, то як бути із віднесенням сум, що наведені у цьому розділі?[76]

Питання щодо місця розташування розділу «Необоротні активи та групи вибуття, утримані для продажу» у бухгалтерському балансі можна вирішити включенням цього виду активу до складу запасів та відображенням у додатковому рядку 1105 другого розділу активу балансу «Оборотні активи» за статтею «у тому числі активи та групи вибуття».

Відповідно, розділ «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утриманими для продажу» можна включити у додатковий рядок 1640 третього розділу пасиву балансу «Поточні зобов'язання і забезпечення» за статтею «Зобов'язання по активах та групах вибуття, утриманих для продажу» [45].

Чинний порядок відображення таких активів та зобов'язань окремими розділами порушує логічну структуру бухгалтерського балансу та викликає питання щодо віднесення цих активів до складу необоротних чи оборотних активів під час проведення аналітичних процедур.

Крім того, якщо чинним планом рахунків для обліку такого виду активу призначено субрахунок 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» та для обліку зобов'язань – 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу», то такі корективи суттєво вплинуть на будову балансу й розуміння його статей. З іншого погляду, виділення таких самостійних розділів є недоречним, оскільки їх деталізації на статті (показники) не передбачається.

Ускладнює розрахунки також і той факт, що у межах певного розділу одночасно здійснюється відображення зобов'язань підприємства та забезпечень його майбутніх платежів, резервів і сум цільового фінансування, благодійної допомоги; а також доходів майбутніх періодів у складі поточних зобов'язань і забезпечень підприємства, що є дещо нелогічним. Таким чином їх подальше

трактування і використання в аналітичних розрахунках залишається на розсуд аналітика [76, с. 255].

Аналізуючи нововведення, внесені до Балансу, встановлено згортання його статей, що зменшує його аналітичність, поінформованість користувачів при прийнятті рішень. Так, у другому розділі «Оборотні активи» відбулося згортання інформації про запаси підприємства у однойменній статті 1100. Однак суб'єкти господарювання можуть деталізувати цю інформацію за допомогою додаткових статей, перелік яких відповідає тому, що був закріплений і у П(С)БО 2 «Баланс».

На нашу думку, відсутність даних щодо первинної вартості дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги та суми нарахованого резерву сумнівних боргів є недоліком нового представлення Балансу, оскільки наслідком такої зміни є те, що у користувачів звітності немає можливості реально оцінювати стан платоспроможної дисципліни дебіторів підприємства.

Дискусійною зміною у структурі балансу є включення у повному обсязі витрат майбутніх періодів до складу оборотних активів, а включення до складу поточних зобов'язань усієї суми доходів майбутніх періодів [55].

Згідно з НП(С)БО 1 були введені такі статті балансу, як «зареєстрований капітал» і «капітал в дооцінках», у зв'язку з цим у Плані рахунків зроблено такі зміни: назва рахунка 40 тепер звучить «Зареєстрований (пайовий) капітал», рахунка 41 – «Капітал у дооцінках». Раніше ці рахунки називалися «Статутний капітал» і «Пайовий капітал» відповідно. Тепер статутний капітал називається зареєстрованим, і разом з ним на рахунку 40 враховується також і пайовий капітал. Рахунок 41 тепер призначений для обліку дооцінок, які збільшили власний капітал підприємства, і тому застосовується у всіх видах діяльності.

У зв'язку зі змінами в четвертому класі Плану рахунків внесено також зміни до розділу Інструкції №291 «Клас 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань». Зміни стосуються складу субрахунків і правил ведення обліку на рахунках 40 і 41 з огляду на їх нове призначення [64].

Аналогічні зміни внесено й до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого

підприємництва, затвердженого наказом МФУ від 19.04.2001 р. №186: у призначення рахунка 40 «Власний капітал» додано слова «у дооцінках», що означає включення капіталу в дооцінках до сальдо рахунка 40 [5].

Введення поняття капіталу в дооцінках спричинило внесення змін до формулювань пунктів 22, 23 і 24 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», затвердженого наказом МФУ від 18.10.99 р. №242, які регулюють відображення в бухобліку дооцінок нематеріальних активів [63].

У процесі фінансово-господарської діяльності в підприємств, крім фактичних зобов'язань, можуть також виникати умовні, реальність яких залежить від настання чи ненастання певних подій у майбутньому. До такого виду зобов'язань належать забезпечення. Відповідно до П(С)БО №11 «Зобов'язання», забезпечення – це зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу. Забезпечення виникає внаслідок минулих подій зобов'язання, погашення якого ймовірно призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди, його оцінка може бути розрахунково визначена [58].

Крім того, для раціональної побудови бухгалтерського балансу потрібно мати, насамперед, науково обґрунтований План рахунків бухгалтерського обліку. Слід зазначити, що з позиції Плану рахунків бухгалтерського обліку, для обліку забезпечення зобов'язань призначений четвертий клас «Власний капітал та забезпечення зобов'язань».

Тому окремими авторами пропонується в пасиві балансу виділити додатковий розділ «Пасиви, прирівняні до зобов'язань», що включав би статті «Цільове фінансування» та «Забезпечення наступних витрат і платежів».

Висунуті на розгляд проблемні питання мають з точки зору аналізу суттєве значення, адже повне виключення окремих статей чи розділів із розрахунку призводить до порушення балансового взаємопов'язання як в цілому, так і окремих розділів між собою. Віднесення тієї чи іншої суми до певної групи впливає не тільки на абсолютне значення конкретних показників (коефіцієнти фінансової стійкості, автономії, фінансового важеля, наявність власного

оборотного капіталу та рівень покриття ним потреби), але й на правильність подальших аналітичних процедур та сформульованих за їх результатами аналітичних висновків.

Порушені питання, щодо неоднозначності позицій фінансової звітності та доцільності внесених змін до її змісту, як таких що не сприяють її прозорості, поінформованості користувачів, зручності у використанні для проведення аналізу, є актуальними і потребують подальшого вирішення.

Перехід до міжнародних стандартів обліку та звітності дозволяє з найменшими витратами часу і сил знайти методичні підходи до відбиття нових для України об'єктів обліку, привести бухгалтерську інформацію до виду, зручного для її користувачів. Створена в Україні система нормативного регулювання бухгалтерського обліку дозволила протягом декількох останніх років плавно перейти до прийнятої в усьому світі термінології і принципів облікової роботи [53].

Триває наближення вітчизняного обліку та звітності до міжнародних стандартів. Завданням останніх є не стільки опис методів обліку, скільки встановлення єдиних вимог щодо розкриття інформації в публікованих звітах. А на цьому напрямку існує ще чимало проблем [28, с. 11].

Для багатьох вітчизняних підприємств застосування МСФЗ є обов'язковим інструментом для переходу на якісно новий щабель розвитку. На порядку денному питання, як організувати впровадження МСФЗ, а не питання, чи потрібні МСФЗ Україні.

На сьогоднішній день актуальним питанням є перехід українських підприємств на Міжнародні стандарти фінансової звітності, оскільки цей процес супроводжується труднощами не лише організаційного, але й ментального, фінансового та кадрового характеру.

Однак найсуттєвішою проблемою є відсутність тотожності між МСФЗ та П(С)БО. Розбіжності виявляються в систематизації, кількості, назвах, деталізації, сфері застосування стандартів. На сьогодні, більше ніж 100 країн вимагають або дозволяють використання МСФЗ, чи знаходяться у стадії

конвергенції зі стандартами Ради з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО) [55, с. 49].

Глобальні стандарти фінансової звітності на сьогодні відсутні через неприйняття МСФЗ з боку США та Японії. Якщо ці країни, а також Бразилія, перейдуть на використання МСФЗ, то світ отримає єдиний комплекс стандартів фінансової звітності. Тому, не потрібно затягувати процес трансформації національних стандартів фінансової звітності відповідно до міжнародних, а поступово їх впроваджувати, поки ще є час.

У зв'язку зі стрімким зростанням ролі інформаційного забезпечення фінансового аналізу, складовою якого є фінансова звітність, важливе значення має її вдосконалення з метою адаптації національних форм звітності до міжнародних.

Прийнято вважати, що процес впровадження МСФЗ вимагає зовсім інших знань і навичок роботи з новими стандартами, які, по суті, є лише вимогами до наданої звітності, а не стандартами обліку, як, наприклад ПСБО. [15]

За допомогою впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності компанії стають прозорішими та ефективнішими.

Впровадивши на підприємстві інформаційну систему, яка дозволить автоматично проводити конвертацію облікових даних з ПСБО в МСФЗ, вдасться заощадити чимало часу. Таким чином, рішення проблеми оперативної підготовки звітності згідно з МСФО полягає в автоматизації обліку.

В таких проектах використовується спеціалізований програмний продукт. На думку користувачів така програма володіє необхідними засобами, що дозволяють організувати ведення обліку і складання звітності відповідно до вимог МСФЗ, і може бути рекомендована для організації та ведення обліку в компаніях.

Впровадження МСФЗ з використанням програмних продуктів дозволяє досягти таких переваг, як:

- формування звітності для зовнішніх інвесторів і зарубіжних партнерів в стислі терміни з високою точністю і з мінімальними затратами;

- звітність компанії легко аудіюється і підтверджується провідними світовими аудиторами;
- звітність за міжнародними стандартами дозволяє об'єктивно оцінювати стан і приймати обґрунтовані управлінські рішення;
- компанія отримує міжнародну репутацію новатора, і серйозного партнера міжнародного рівня;
- надійна управлінська звітність формується в швидші терміни;
- мінімізація зростання витрат на ведення МСФЗ.

Так як на підприємстві баланс складає головний бухгалтер, то для оперативності його складання було б зручніше ввести додаткову внутрішню звітність за окремими дільницями бухгалтерського обліку. В результаті бухгалтерський баланс заповнювався б на підставі внутрішньої звітності шляхом перенесення залишків з внутрішнього звіту до відповідного рядка балансу. В результаті значно скорочується трудомісткість при заповненні форми.

Безумовно позитивно чином на складанні балансу відображається застосування автоматизованого обліку, за якого дані для балансу заповнювалися б автоматично на звітну дату, на підставі операцій проведених протягом звітного періоду. Це пришвидшує і срощує процедуру підготовки звітності, сприяє уникненню помилок пов'язаних з людським фактором (арифметичні помилки).

Як відомо, форми звітності періодично змінюються: у міру внесення змін до законодавства можуть бути змінені існуючі або введені нові податкові декларації та інші види звітних форм.

Як показує практика застосування програмних продуктів, у деяких випадках у користувачів виникають проблеми визначення, відповідно до якого нормативного акту має бути викладена та чи інша форма звітності. У програмному комплексі повинен бути реалізований зручний сервіс, який дозволить не припускатися подібних помилок.

Підготовка будь-яких форм звітності починається з заповнення титульного аркуша (або шапки) інформацією про що звітує або індивідуального підприємця. Заповнення цієї інформації вручну для численних звітних форм може зайняти

значний час. Тому вся інформація про платника податків вводиться в довідник «Організації», звідки вже вона витягується при підготовці регламентованих звітів і використовується для заповнення титульних аркушів.

Форми регламентованої звітності в програмних комплексах повинні передбачати автоматичне заповнення за даними інформаційної бази: за умови, що користувач програми акуратно вів облік протягом звітного періоду, складання звітності не займе багато часу.

Також доцільно організувати електронну передачу звітності до відповідних контролюючих органів. Цей захід значно скоротить час передачі звіту. При автоматизації бухгалтерську звітність можна відправляти з робочого місця. Невід'ємною частиною автоматизації є те, що при електронній передачі всі дані захищені від несанкціонованого перегляду та будь-яких змін.

3.2. Електронний (цифровий) формат фінансової звітності: переваги і перспективи застосування.

Зараз в Україні запроваджується система подання підприємствами електронної фінансової звітності. Вже за результатами діяльності у 2019 році підприємства, які становлять суспільний інтерес і фінансова звітність яких підлягає обов'язковому аудиту, повинні складати та подавати фінансову звітність органам державної влади згідно з міжнародними стандартами на підставі таксономії в єдиному електронному (цифровому) форматі [82, с.115].

Ця система дозволить здійснювати збір, обробку, перевірку та розкриття регулярної фінансової звітності підприємств в єдиному електронному форматі за стандартом XBRL. XBRL-стандарт (англ. Extensible Business Reporting Language - розширювана мова ділової звітності) є сучасним стандартом подання фінансової звітності в електронному вигляді.

Сьогодні інформаційні технології можуть забезпечити не тільки автоматизацію ведення бухгалтерського обліку та підготовку звітності для

контролюючих органів, але і дозволяють надавати податкові декларації та бухгалтерську звітність в електронному вигляді телекомунікаційними каналами зв'язку.

При цьому користувач автоматизованої інформаційної системи отримує цілий ряд переваг:

- немає необхідності відвідувати Державну фіскальну службу і стояти в чергах;
- немає необхідності дублювати звітність на паперових носіях;
- виключаються помилки операторів при введенні даних в інформаційну систему ДФСУ;
- підвищується оперативність обробки даних;
- збільшується час на підготовку звітів за рахунок цілодобової роботи сервера;
- забезпечується конфіденційність даних - звіти відправляються в зашифрованому вигляді з використанням сертифікованих засобів криптографічного захисту інформації;
- знижується кількість технічних помилок у звітах (перед відправкою файли звітності проходять контроль на правильність заповнення відповідно до вимог формату);
- забезпечується підтвердження доставки звітності до контролюючих органів;
- надається можливість отримання загальнодоступної інформації від податкових органів - режим вільної листування;
- автоматичне оновлення форм звітності
- надається можливість отримання інформаційної виписки [71].

У Національному комітеті з цінних паперів і фондового ринку відзначають, що система спростить ведення бізнесу для українських компаній. Вони представлятимуть обов'язкову фінансову звітність за принципом «єдиного вікна»: в одному універсальному форматі для всіх регуляторів фінансового ринку (Національний комітет з цінних паперів і фондового ринку, Національний

банк України, Міністерство фінансів України, Національний комітет з фінансових послуг).

Раніше фінансова звітність подавалася кожному регулятору окремо, при цьому формати подачі звітів відрізнялися один від одного.

«Побудова цієї системи і перехід до електронного складання та подання звітності в форматі, зрозумілому інвесторам, є дуже важливим кроком. Це створить основу для прозорості та ефективної економіки» [71].

Цифрова фінансова звітність - це фінансова звітність з використанням структурованої комп'ютерно орієнтованої форми на відміну від традиційного формату фінансової звітності, що складалася у паперовому вигляді, електронних версій паперових звітів, таких як HTML, PDF, або як документ у форматі текстового редактора, який зчитується тільки людиною.

У системи, яка базується на стандарті XBRL – поширеному в світі і обраному Україною стандарті подання в електронному вигляді ділової інформації, а зокрема фінансової звітності, – є чимало переваг – це швидкість і автоматичність формування звіту, в тому числі консолідованого; спрощений пошук даних фінансової звітності в Інтернеті, можливість обробки і аналізу даних; більш ефективний регуляторний процес і багато іншого [71].

Формат XBRL однаково зручний як для подання обов'язкової звітності в державні контролюючі органи, так і для представлення звітів на веб-сайтах підприємств [82].

Для побудови нової системи важлива також «таксономія». Це набір статей і показників фінансової звітності та її елементів, що підлягають розкриттю, а також взаємозв'язків між ними та іншими елементами таксономії. На даний час Міністерством фінансів України уже розроблено проект щодо затвердження таксономії фінансової звітності [71].

Цифрова фінансова звітність розпізнається як людьми, так і машинними процесами. Йдеться про доречне використання інтелектуальних технологій і обчислюваної техніки щодо контекстного наповнення фінансової звітності, яке традиційно вважалося найбільш складною, трудомісткою та відповідальною

ділянкою роботи професійного бухгалтера. На відміну від текстових редакторів, які нічого не розуміють про фінансовий звіт, програмне забезпечення цифрових фінансових звітів має глибоке розуміння фінансового звіту.

Цифрова фінансова звітність включає створення фінансових звітів загального призначення за стандартами МСФЗ, GAAP, ISFR тощо, державними (національними) стандартами бухгалтерського обліку чи інших схем звітування. Цифрові звіти можуть використовуватися будь-якою схемою звітності, яка може виразити деяку фінансову чи нефінансову інформацію в цифровій формі (це можуть бути статистичні, відомчі, адміністративні звіти, тощо).

Програмне забезпечення цифрової фінансової звітності «розуміє», що таке балансовий звіт, як і звіт про прибутки та збитки, яке розкриття інформації, як ці активи трансформуються у баланс, і що активи дорівнюють зобов'язанням та капіталу за одиницями бухгалтерського обліку. Цифровий фінансова звітність, доступна для її користувачів завдяки поширенню в електронному форматі сучасними засобами комунікації та глобальній електронній мережі Інтернет у будь-який момент у будь-якому місці. Така інформація не потребує реквізиту, а регулятори, фінансові та державні органи, бізнесові системи отримують однакове розуміння фінансових фактів та зв'язків між зареєстрованими фактами.

Сприйняття машини цифрового фінансового звіту забезпечується структурованим характером інформації, представленої в електронному фінансовому звіті, метаданими, що пояснюють бізнес-правила, пов'язані із створенням комп'ютеризованого фінансового звіту, а також мета-метадані, які допомагають іншим користувачам фінансової звітності, такими як інвестори та аналітики, які використовують звітну фінансову інформацію, взаємодіють із цими комп'ютерними даними, для ефективного та успішного обміну значень між бізнес-системами та процесами [71].

Знання про механізм фінансового звіту та про те, як створити фінансовий звіт, ретельно виражаються людьми в придатній для машинного прочитання формі. Це не означає, що всі знання можуть бути виражені; насамперед, лише об'єктивні знання, які роблять комп'ютерну програму здатною відтворити

описану людиною формалізацію логічних і математичних операцій. Суб'єктивні знання, такі як судження професійного бухгалтера, ніколи не можуть бути виражені в термінах, які можна зрозуміти машині. По суті, апарат імітує основні механічні завдання, пов'язані зі створенням фінансового звіту.

Електронне звітування реалізовується за допомогою програмних алгоритмів та комп'ютерних метаданих та мета-мета даних. Метадані та мета-метадані зберігаються та управляються в рамках формальних та неформальних онтологій, які описують елементи фінансової звітності (окремні форми, розділи, статті) і важливі зв'язки між ними (наприклад міжформову та внутрішню формову пов'язаність показників) та іншу інформацію, що стосується області знань фінансової звітності. Онтології створюються та управляються розробниками, які допомагають бізнес-професіоналам створювати та керувати цими метаданими. Онтології водночас описують бізнес-домен і служать для перевірки створення цифрових фінансових звітів з цим описом. Автоматизація фінансової звітності може бути досягнута в тій мірі, наскільки це дозволяють дані та метадані а також алгоритмами програмного забезпечення [82].

Перевага цифрової фінансової звітності полягає у передачі обчислювальній техніці виконання рутинних механічних завдань, які пов'язані із складанням фінансових звітів. Мова йде не про всі завдання, а тільки ті, які можуть бути ефективно досягнуті за допомогою машин. В свою чергу це змінює природу професійної діяльності бухгалтера, посилюючи його активну роль, зміцнюючи експертні і консультативні навички, вимагаючи при цьому бути більш активним і добре обізнаним керівником, пов'язаним із створенням та перевіркою фінансового звіту. Цифрова фінансова звітність звільняє як професійних бухгалтерів, які створюють ці звіти, так і фінансових аналітиків та регуляторів, які використовують інформацію з цих звітів, від таких завдань, як оцінка доброякісності інформації за суттю та забезпечення формальних об'єктивних аспектів, таких як логічна та математична узгодженість показників звіту, що дозволить професійним бухгалтерам і користувачам зосередити увагу

на судженнях та інших суб'єктивних аспектах, які не можуть бути автоматизованими.

Комп'ютеризація завдань, які виконувалися людьми, призводить до зменшення витрат праці, пов'язаних із створенням фінансових звітів, зменшення людських помилок, підвищення якості і зниження ризику невідповідності, скорочення часу складання фінансових звітів.

Передбачається, що цифрова система звітування виключить дублювання при подачі інформації у різні інстанції за тотожними або подібними формами звітності залежно від вимог регуляторів або контролюючих органів, оскільки передбачається створення єдиного вікна подання електронної звітності, доступ до якого буде у всіх інстанцій, які здійснюють нагляд за цією компанією.

Для забезпечення технічного і організаційного взаємодії платників податків і податкових органів регіональні Управління ДФС укладають угоди зі спеціалізованими операторами зв'язку, які надають послуги з обміну відкритою і конфіденційною інформацією в рамках системи подання податкової та бухгалтерської звітності в електронному вигляді телекомунікаційними каналами зв'язку і відповідають чинним вимогам.

Для переходу на будь-яку непаперову технологію, у бухгалтера, перш за все, повинен бути комп'ютер і доступ до Інтернету. А щоб передавати по каналах зв'язку податкову і бухгалтерську звітність додатково необхідно встановити також спеціальну програму.

Податкова та бухгалтерська звітність, яка надається в податкові органи в електронному вигляді, повинна відповідати формату, затвердженому ДФС України. Перелік звітності, доступної для здачі в електронному вигляді, постійно розширюється.

Державна фіскальна служба України забезпечує приймання електронних звітів, створених у затвердженому форматі й підписаних за допомогою надійних засобів електронного цифрового підпису, без огляду на те, за допомогою якого саме програмного продукту було створено такий звіт. Платники податків самостійно визначаються із вибором програмного забезпечення по формуванню

та подачі звітності в електронному вигляді. Можливо використання власних програмних продуктів або провідних розробників бухгалтерських програм.

Щоб розпочати подачу податкової звітності в електронній формі, слід укласти з територіальним органом ДФС України договір «Про визнання електронних документів». Це можна зробити в електронній формі. Достатньо лише завантажити інсталяційний пакет «Спеціалізованого клієнтського програмного забезпечення для формування та подання звітності до «Єдиного вікна подання електронної звітності», яке знаходиться на офіційному веб-порталі <http://sfs.gov.ua> у розділі «Електронна звітність».

3.3. Застосування комплексної інтегральної оцінки фінансового стану підприємства та інтерпретація її результатів.

У сучасних умовах, коли збільшується роль комплексного аналізу фінансової звітності як інструменту визначення кредитоспроможності, інвестиційної привабливості та напрямів сталого розвитку суб'єктів господарювання, виникає необхідність в покращенні методики його здійснення з урахуванням основних закономірностей діяльності підприємств різних галузей економіки та організаційно-правових форм ведення бізнесу [94].

У цілому комплексний аналіз та оцінка фінансової звітності підприємства означає розрахунок економічних можливостей підприємства та дає змогу визначення його положення в економічному середовищі.

Аналіз та оцінка майнового та фінансово-економічного стану підприємства формує необхідну інформаційну основу для ухвалення необхідних управлінських та фінансових рішень стосовно проблемних питань бізнесового розвитку, залучення фінансових ресурсів та інвестицій [78].

При здійсненні комплексного аналізу фінансової звітності суб'єктів підприємництва різних форм господарювання, потрібно дотримуватися певних вимог, серед яких можна визначити наступні:

1. Методологічна основа комплексного аналізу повинна бути заснована на методиках, які дозволяють у стислі терміни здійснити оцінку фінансового стану підприємства; не лише визначити проблемні питання, а й обґрунтувати висновки відносно напрямів зміни фінансового стану підприємства в цілому.

2. При практичному здійсненні комплексного аналізу потрібно використовувати порівняльний аналіз як результативний прийом організації аналізу фінансової звітності. Він є аналізом зведених даних фінансової звітності за певними напрямками діяльності самого підприємства або аналіз показників даного підприємства, у зіставленні з певними показниками передових підприємств галузі, конкурентів чи середньогалузевими показниками.

3. Для виконання комплексного аналізу потрібно здійснити формування системи показників, які б у своєму комплексі відповідали вимогам загальної характеристики поточного стану підприємств та напрямів його подальшого розвитку. Але необхідно пам'ятати, що застосування надто великої кількості фінансових коефіцієнтів призводить до втрати часу на аналітичне та математичне дослідження функціонально пов'язаних між собою показників. А це значно зменшить оперативність комплексного аналізу.

Насиченість цільової сукупності певними показниками буде залежати від завдань, які визначені перед аналізом його замовниками у певному конкретному випадку. Поміж таких вимог, що ставляться до потенційних показників, можна виокремити невелику сукупність критичних показів.

4. Ефективність комплексного аналізу залежить від згоди побудови системи показників з ціллю уникнення неоднозначності висновків у точках зору окремих експертів відносно ідентифікації стану підприємства [25, с. 184].

Сьогодні у практиці комплексного фінансового аналізу розповсюдженим засобом досягнення поставленої вище мети є побудова системи ранжування даних, відносно якої кожному значенню показника відповідає певний ранг, а сукупність рангів, що сформована підприємством за результатами аналізу, виступає підставою для характеристики його фінансового стану, розвитку напрямів його зміни та шляхів подальшої діяльності. Отже, при інтегральному

аналізі фінансового стану підприємства органічно складається відособлена оцінка певних сторін фінансової діяльності підприємства.

Для формування інтегральної оцінки фінансового стану підприємств слушно застосовувати дві системи показників: загальну та з проміжними оцінками певних елементів фінансового стану підприємства (рис. 3.1.).

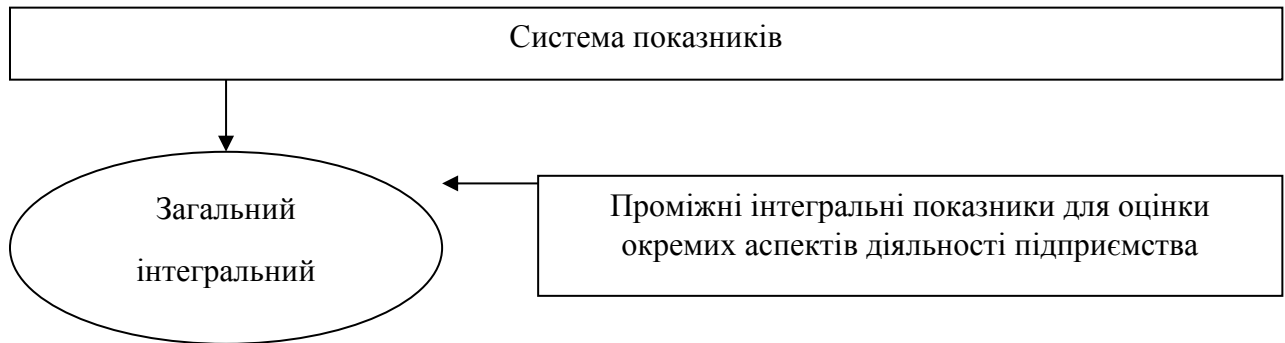

Рис. 3.1. Структура показників для розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану підприємства.

Ключовим етапом при здійсненні комплексної оцінки підприємства для ухвалення управлінських рішень є утворення системи аналітичних показників, яка має гарантувати об'єктивність та змістовність інформації, що дає характеристику досліджуваним явищам та процесам.

На нашу думку, для вимог інтегрального оцінювання потрібно використовувати систему відносних факторних показників. Першорядним чинником для проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства є формування моделі обробки вхідної бази інформації. Така модель є аргументованим, відповідно до спеціальних характеристик певного випадку комплексного аналізу, органічним синтезом математичних та аналітичних методів дослідження. Послідовність обробки вхідної інформаційної бази при комплексному аналізі фінансової звітності підприємств мають такий вигляд (рис. 3.2.):

На першому етапі комплексного аналізу забезпечується визначення цільової функції обробки вхідної інформаційної бази.

Правильна постановка дає чітке розуміння мети комплексного аналізу в окремому випадку, а також своєрідності цього випадку.

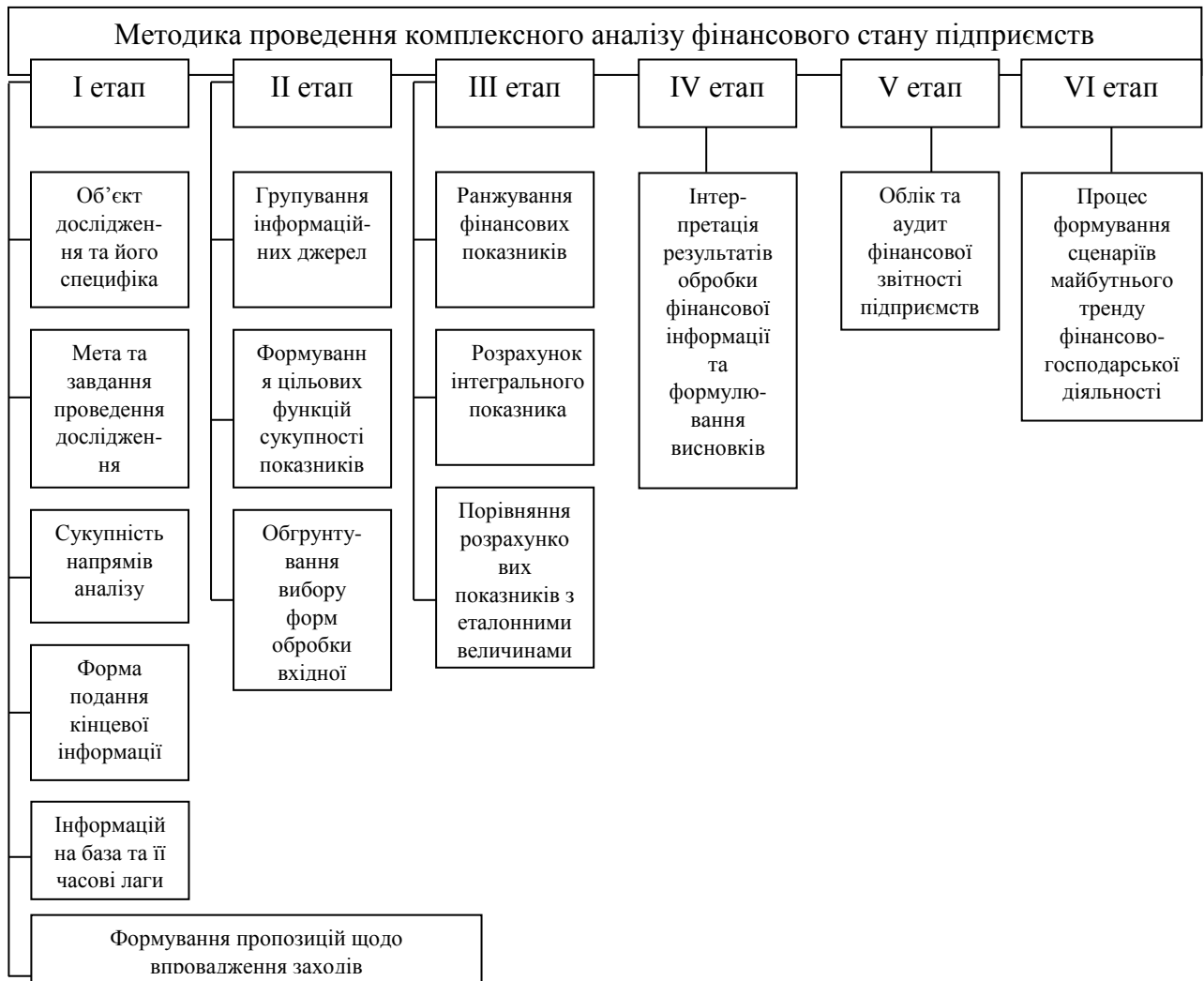

Рис. 3.2. Послідовність проведення комплексної оцінки фінансового стану.

Отже, виконавцям доводиться до відома цільова функція комплексного фінансового аналізу, яка передбачає такі елементи:

- об'єкт дослідження та його своєрідність: галузева приналежність (види діяльності) підприємств, форма власності, розмір підприємства, ринкова позиція, рівень монополізації галузі;

- інформаційна база та її проміжки (фінансова звітність підприємств та порівнювані часові проміжки);

- мета та завдання здійснення дослідження (визначення ділової надійності, аналіз кредитоспроможності, передбачення банкрутства підприємства);

- комплекс напрямів аналізу фінансової діяльності підприємств, які є елементами узагальнюючого інтегральних даних (ефективність підприємницької

діяльності, довгострокові та короткострокові шляхи розвитку платоспроможності, ефективність управління підприємством);

- форма надання підсумкової інформації (розрахунок абсолютної величини інтегрального показника, складання порівняльної таблиці);

- методика формулювання пропозиції з впровадження заходів для досягнення завдань комплексного фінансового аналізу підприємств [38, с. 178].

Отже, перший етап полягає у створенні методологічної основи моделі обробки вхідної інформаційної бази.

Другий етап має на меті здійснення первинної обробки та узагальнення вхідної фінансової інформації.

Для виконання завдань, які визначаються на другому етапі моделі, що досліджується, реалізується така сукупність елементів:

- групування інформаційних джерел відносно до визначених напрямів дослідження фінансового стану підприємств, аналізу та здійснення спостереження (платоспроможність, ділова активність, фінансові результати, майно підприємства);

- формування сукупності фінансових показників як форми узагальнення даних за систематизованими інформаційними джерелами;

- визначення форм обробки вхідної інформації стосовно до визначеної сукупності показників [1].

Третій етап передбачає забезпечення реалізації методичних засад на основі визначеного на другому етапі комплексу сфер аналізу та об'єктів дослідження.

На четвертому етапі повинно здійснюватися тлумачення результатів обробки фінансової інформації, що виходить з системи показників, які відповідають напрямкам комплексного аналізу підприємств та запитам замовників дослідження. При цьому окреслення висновків щодо об'єкта дослідження на підставі проведених розрахунків не тільки надає можливість замовникам комплексного аналізу отримати відповіді на поставлені ними запитання, а також є основою передбачення зміни економічного потенціалу підприємств.

П'ятий етап комплексної оцінки фінансової звітності підприємств дозволяє більш ґрунтовно проаналізувати достовірність вхідної інформації для здійснення комплексної оцінки фінансового стану та надає можливість реалізувати внутрішній та зовнішній контроль щодо відповідності формування показників фінансової звітності підприємств.

Шостий етап є процесом формування сценаріїв майбутнього напрямку фінансово-господарської діяльності підприємств. Сутність цього етапу зводиться до передбачення результатів діяльності підприємства з урахуванням запропонованих заходів з підвищення ефективності діяльності підприємств [1, с. 135].

Таким чином, не дивлячись на те, що питанням дослідження теоретичних і практичних аспектів складання та вдосконалення методики здійснення комплексного аналізу фінансової звітності підприємств приділяється багато уваги як в літературі, так і в щоденній роботі міністерств і відомств України, кожний крок в цьому напрямку є вагомим.

Тож, доповнені нами п'ятий та шостий етапи здійснення комплексного аналізу фінансової звітності підприємств, удосконалюють методику комплексного аналізу: виконання п'ятого етапу надасть можливість проведення внутрішнього та зовнішнього контролю щодо відповідності формування показників фінансової звітності, а шостого етапу – дозволить передбачення результатів об'єктів дослідження з урахуванням запропонованих заходів щодо покращення ефективності діяльності підприємств.

При здійсненні комплексного аналізу фінансової звітності потрібно: дотримуватись певних вимог; зважати на схему ієрархій системи показників для визначення інтегральної оцінки фінансового стану підприємств та брати до уваги визначений алгоритм – етапи проведення та обробки вхідної інформаційної бази [61; 62].

Вивчення чинної практики оцінювання фінансової стійкості підприємства свідчить про значну ефективність дискримінантного аналізу для оцінки і прогнозування фінансового стану підприємств.

Так, Міністерством фінансів України затверджено «Порядок оцінки фінансового стану бенефіціара, а також визначення виду і розміру забезпечення для обслуговування та погашення позики, яку планується надати за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій для вітчизняних підприємств» [67].

Оцінка фінансового стану потенційного позичальника (реципієнта), який складає звітність відповідно до стандартів бухгалтерського обліку, здійснюється шляхом присвоєння йому класу залежно від значення інтегрального показника фінансового стану.

Методичною основою визначення інтегрального показника фінансового стану є метод багатofакторного дискримінантного аналізу. Базовий алгоритм багатofакторної дискримінантної функції для розрахунку інтегрального показника має такий вигляд:

$$Z = a_1 K_1 + a_2 K_2 + a_3 K_3 + a_4 K_4 + a_5 K_5 + a_n K_n - a_0,$$

де: Z	– інтегральний показник фінансового стану вигодонабувача
$K_1, K_2 \dots K_n$	– фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності вигодонабувача
$a_1, a_2 \dots a_n$	– параметри дискримінантної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів;
a_0	– вільний член дискримінантної моделі.

Аналізоване ТЗОВ «СІЕЙТІ» належить до підприємств, які згідно КВЕД здійснюють (код 46.21) оптову та роздрібну торгівлю, переробку зернових та олійних культур, і їм рокомендовано розраховувати інтегральний показник за такою дискримінантною моделлю (функцією, на основі якої обчислюється інтегральний показник фінансового стану) [67]:

$$Z = 1,03 \times K_1 + 0,001 \times K_2 + 0,16 \times K_3 + 0,6 \times K_4 + 2,9 \times K_5 + 0,08 \times K_6 - 0,14,$$

де:

K_1 – коефіцієнт фінансової незалежності;

K_2 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом;

K_3 – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ);

K_4 – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за EBITDA;

K_5 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;

K_6 – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

Застосуємо запропоновану функцію інтегральної оцінки для досліджуваного підприємства.

Алгоритм та результати розрахунку вказаних коефіцієнтів на основі фінансової звітності ТзОВ «СІЕЙТІ» за 2017 рік відобразимо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Індикатори комплексного інтегрального оцінювання фінансового стану
ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 р.

Коефіцієнти	Алгоритм розрахунку	Значення на кінець 2017р.
Коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал/Валюта балансу	0,266
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	Власний капітал/Необоротні активи	1,006
Коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ)	Фінансовий результат від операційної діяльності/Чистий дохід від реалізації	0,064
Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за EBITDA	(Фінансовий результат від операційної діяльності+ Амортизація)/(Чистий дохід від реалізації +інші операційні доходи)	0,076
Коефіцієнт рентабельності активів за показником чистого прибутку	Чистий фінансовий результат/Валюта балансу	0,128
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Чистий дохід від реалізації/Операційні оборотні активи	5,062

Підставивши значення фінансових індикаторів у запропоновану функціональну залежність (дискримінантну) факторну модель, отримаємо інтегральний показник фінансового стану досліджуваного підприємства:

$$Z=1,03 \times 0,266 + 0,001 \times 1,006 + 0,16 \times 0,064 + 0,6 \times 0,076 + 2,9 \times 0,128 + 0,08 \times 5,062 - 0,14 = 0,96758$$

На основі кількісного значення інтегрального показника можна оцінити якість фінансового стану підприємства, його здатність виконувати зобов'язання та ймовірність банкрутства (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Шкала комплексного інтегрального оцінювання якості фінансового стану підприємства

Вид економічної діяльності	Нульова ймовірність банкрутства	Низький рівень ймовірності банкрутства	Середній рівень ймовірності банкрутства	Високий рівень ймовірності банкрутства	Дуже високий рівень ймовірності банкрутства
	Фінансовий стан стійкий, висока спроможність виконувати зобов'язання	Достатня спроможність виконувати свої зобов'язання	Фінансовий стан задовільний, середня спроможність виконувати зобов'язання;	Фінансовий стан нестабільний, свідчить про наявність ознак неплатоспроможності	Можливість банкрутства
Оптова та роздрібна торгівля, зернопереробка зернових та олійних культур	$+0,91 < Z$	$+0,16 < Z < 0,91$	$-0,6 < Z < +0,15$	$-4,6 < Z < -0,61$	$Z < -4,61$

Таким чином, відповідно до пропонованої методики, якість фінансового стану ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 році є високою, належить до 1 класу, адже значення інтегрального показника оцінки Z становить 0,96758.

Отже, фінансовий стан товариства стійкий з високим рівнем спроможності виконувати зобов'язання та найменшою ймовірністю банкрутства.

Висновки до розділу 3.

Сучасному обліковцеві, аналітику, керівнику, особі, що приймає управлінські рішення, вкрай необхідно володіти глибокими знаннями стосовно суті, змісту, та взаємозв'язку складових балансу, їх ролі в діяльності підприємства, адже від цього залежить порядок визначення необхідних показників, їх правильне застосування для розрахунків та відповідна інтерпретація одержаних результатів.

Слід зазначити, що у зв'язку із змінами, які відбулися у змісті фінансової звітності відповідно до НПСБО 1, розрахунок деяких аналітичних показників (коефіцієнтів) є дещо ускладненим. Адже при детальному аналізі ряду чинних нормативно-інструктивних матеріалів можна виявити окремі положення, які потребують подальших роз'яснень чи доопрацювань, оскільки між ними існують розходження або протиріччя.

Чинний порядок відображення деяких активів та зобов'язань ставить під сумнів логічність структури бухгалтерського балансу та спричиняє неоднозначність віднесення окремих статей, розділів балансу до складу певних показників під час проведення аналітичних процедур.

Удосконалення бухгалтерського балансу на перспективу зумовлене необхідністю підвищення його інформативності та зручності використання користувачами. Наші пропозиції щодо удосконалення чинної форми бухгалтерського балансу сформульовано з урахуванням доробку вчених, що здійснювали дослідження у цьому напрямі. З цією метою доречно:

- зміна положення у балансі окремих видів майна та джерел його формування;
- приведення у відповідність змісту назв окремих структурних елементів балансу для поліпшення зрозумілості показників, що наводяться за відповідними статтями.

Окремі проблемні питання інформативної цінності балансу мають з точки зору аналізу суттєве значення, адже повне виключення окремих статей чи розділів із розрахунку призводить до порушення балансового взаємопов'язання як в цілому, так і окремих розділів між собою. Віднесення тієї чи іншої суми до певної групи впливає не тільки на абсолютне значення конкретних показників (коефіцієнти фінансової стійкості, автономії, фінансового важеля, наявність власного оборотного капіталу та рівень покриття ним потреби), але й на правильність подальших аналітичних процедур та сформульованих за їх результатами аналітичних висновків.

Говорячи про тенденції розвитку вітчизняної бухгалтерської звітності та її перспектив, необхідно відзначити цілеспрямоване зближення балансу, звіту про фінансові результати та приміток до них з міжнародними стандартами обліку і звітності.

Безумовно позитивно чином на складанні балансу відображається застосування автоматизованого обліку, за якого дані для балансу заповнювалися б автоматично на звітну дату, на підставі операцій проведених протягом звітного періоду. Це пришвидшує і срощує процедуру підготовки звітності, сприяє уникненню помилок пов'язаних з людським фактором (арифметичні помилки).

Зараз в Україні запроваджується система подання підприємствами електронної фінансової звітності. Вже за результатами діяльності у 2019 році підприємства, які становлять суспільний інтерес і фінансова звітність яких підлягає обов'язковому аудиту, повинні складати та подавати фінансову звітність органам державної влади згідно з міжнародними стандартами на підставі таксономії в єдиному електронному (цифровому) форматі.

Внаслідок послідовного реформування в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності відбулися суттєві зміни, які зумовлюють необхідність перегляду традиційних та створення нових адекватних методик фінансово-економічного аналізу, серед яких і запроваджений Міністерством фінансів порядок інтегральної оцінки фінансового стану бенефіціара коштів МВФ.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного нами кваліфікаційного дослідження можна однозначно стверджувати, що бухгалтерський баланс має велике значення в діяльності будь-якого підприємства, адже він - найважливіше джерело інформації про його діяльність і у системі фінансової звітності баланс посідає чільне місце. Він має неоціненне значення для керівників підприємства, оскільки відображає основні для прийняття управлінських рішень показники. За даними бухгалтерського балансу можна судити про фінансовий стан, а саме: визначити забезпеченість засобами, раціональність їх використання, дотримання фінансової дисципліни, прибутковість, виявити проблемні зони в діяльності та їх причини, а також розробити заходи щодо поліпшення фінансового становища.

У той час бухгалтерський баланс є реальним засобом комунікації, адже відповідно до свого призначення, складовим елементом якої він є, надає правдиву і неупереджену інформацію користувачам фінансової звітності про фінансовий стан підприємства і зміни, що мали місце у ньому протягом звітного періоду. За показниками, наведеними у бухгалтерському балансі, зовнішні його користувачі обґрунтовують власні рішення з приводу надійності цього підприємства як потенційного партнера по бізнесу, об'єкта для інвестування, кредитування та його майбутніх перспектив.

У ньому дано стисло і надзвичайно вичерпну картину про стан і структуру майна та боргових прав підприємства з одного боку та джерел, за рахунок яких вони сформовані з іншого в розрізі видів і груп. Він дає завершене і повноцінне уявлення не тільки про майновий стан підприємства на кожний момент, а й про ті зміни, які відбулися за певний період часу. Останнє досягається порівнянням значень на кінець і на початок періоду, а також балансових значень за ряд звітних періодів.

Як облікова категорія бухгалтерський баланс, а це поняття було відоме ще у 16 ст., формувався не відразу. Можна стверджувати, що розвиток господарської діяльності та бухгалтерський облік, і відповідно, звітність тісно

пов'язані між собою. На початку свого існування він використовувався виключно як контрольний обліковий прийом, проте його широке застосування у практичній діяльності викликало потребу в поглибленні наукових досліджень, що зумовило виділення окремої облікової науки – балансознавства.

Варто зазначити, що теоретичні та практичні аспекти формування бухгалтерського балансу необхідно знати не тільки рядовим працівникам бухгалтерської сфери, але і всім користувачам бухгалтерської інформації, щоб вміти його «читати» і проаналізувати представлену в балансі інформацію для поліпшення діяльності організації.

Об'єктом нашого кваліфікаційного дослідження є одне з провідних підприємств України ТзОВ «СІЕЙТІ» («SAT»), яке займається зернотрейдерством, переробкою зернових та олійних культур, є інвестором агросектору. Компанія зайняла значну частину ринку із закупівлі-продажу зернових, олійних та бобових культур у Сумській, Чернігівській та Полтавській областях. ТзОВ здійснює поставки сільськогосподарської продукції по всій Україні та на експорт, співпрацює з понад 200 аграрними підприємствами регіону, постачає продукцію 25 переробним компаніям, партнерам в Україні та за її межами. Діяльність компанії охоплює такі напрямки: закупівлі; агентські послуги; інвестиції; авансування; добрива; рослинництво; сільгосптехніка; агролабораторія; елеватор; продаж.

Крім того компанія «СІЕЙТІ» є акціонером сільськогосподарського підприємства із земельним банком 5000 га. і тваринницьким комплексом, займається вирощуванням основних зернових та олійних культур як для внутрішнього споживання, так і на експорт.

«СІЕЙТІ» здійснює поставки для фермерських господарств та сільськогосподарських підприємств насіння, мінеральних добрив, гербіцидів і засобів захисту рослин під розрахунки з майбутнього врожаю та пропонує індивідуальні умови для кожного клієнта, прозоре ринкове ціноутворення, гарантія якості поставленого насіння і добрив від кращих виробників США, Канади, ЄС, виконання погоджених термінів поставки в господарство,

розрахунки продукцією після збору врожаю за ринковими цінами, нову форму партнерства для фермерів і сільськогосподарських підприємств.

За даними фінансової звітності за 2017 рік, яка оприлюднена на офіційному сайті, нами висвітлено методику аналізу фінансового стану підприємства.

Для здійснення аналітичного оцінювання фінансового стану підприємства було визначено мету, завдання, джерела даних, систему показників, послідовність проведення та прийоми аналізу.

У ході проведеного аналізу нами з'ясовано, що за аналізований період вартість майна та боргових прав підприємства зросла на 173 млн. 949 тис. грн., або у 2,83 рази, що заслуговує схвальної оцінки, бо свідчить про зростання здатності підприємства щодо здійснення бізнесової діяльності.

При цьому відбулося зростання вартості необоротних активів на суму 55 млн. 236 тис. грн., або у 4,48 рази, і оборотних активів на 118 млн. 713 тис. грн., або у 2,5 рази. Частка необоротних активів збільшилася на 9,72% і становить на кінець року 26, 44%, тоді коли частка оборотних активів скоротилася з 83,28% до 73,56%, що свідчить про певну інвестиційну активність підприємства та деяке зниження рівня мобільності капіталу, а відтак, - відповідним чином позначиться на швидкості обертання сукупного капіталу та ліквідності активів підприємства. Однак, частка мобільних активів залишається все ще високою, і у сукупній вартості активів вони переважають.

Зазначимо, що у структурі оборотних підприємства значну питому вагу займають товари (40%) і дебіторська заборгованість (54%), що певною мірою зумовлено спеціалізацією підприємства (гуртова і роздрібна торгівля).

За аналізований період зростаючою динамікою відзначаються як власний капітал підприємства – на 23 217 тис. грн., або на 48,05%, так і загальна вартість сторонніх джерел коштів – на 150 732 тис. грн, або на 323,13 %.

Призвідниками зростання власного капіталу були відрахування до резервного капіталу на суму 3 млн. 522 тис. грн. та нерозподіленого прибутку на 19 млн. 695 тис.грн.

Сторонні джерела коштів зросли за рахунок довгострокових зобов'язань (закрите розміщення власної емісії облігацій) на 40 млн. грн; короткострокових позик банку на суму 22 млн 779 тис. грн; та поточних зобов'язань на 86 млн. 204 тис. грн., що певним чином відобразилося на показниках фінансової стійкості та ліквідності, які характеризуються неоднозначною динамікою.

Сучасному обліковцеві, аналітику, керівнику, особі, що приймає управлінські рішення, вкрай необхідно володіти глибокими знаннями стосовно суті, змісту, та взаємозв'язку складових балансу, їх ролі в діяльності підприємства, адже від цього залежить порядок визначення необхідних показників, їх правильне застосування для розрахунків та відповідна інтерпретація одержаних результатів.

Слід зазначити, що у зв'язку із змінами, які відбулися у змісті фінансової звітності відповідно до НПСБО 1, розрахунок деяких аналітичних показників (коефіцієнтів) є дещо ускладненим. Адже при детальному аналізі ряду чинних нормативно-інструктивних матеріалів можна виявити окремі положення, які потребують подальших роз'яснень чи доопрацювань, оскільки між ними існують розходження або протиріччя.

Чинний порядок відображення деяких активів та зобов'язань ставить під сумнів логічність структури бухгалтерського балансу та спричиняє неоднозначність віднесення окремих статей, розділів балансу до складу певних показників під час проведення аналітичних процедур.

Удосконалення бухгалтерського балансу на перспективу зумовлене необхідністю підвищення його інформативності та зручності використання користувачами. Наші пропозиції щодо удосконалення чинної форми бухгалтерського балансу сформульовано з урахуванням доробку вчених, що здійснювали дослідження у цьому напрямі. З цією метою доречні: зміна положення у балансі окремих видів майна та джерел його формування та приведення у відповідність змісту назв окремих структурних елементів балансу для поліпшення зрозумілості показників, що наводяться за відповідними статтями.

Говорячи про тенденції розвитку вітчизняної бухгалтерської звітності та її перспектив, необхідно відзначити цілеспрямоване зближення балансу, звіту про фінансові результати та приміток до них з міжнародними стандартами обліку і звітності. Безумовно позитивно чином на складанні балансу відображається застосування автоматизованого обліку, за якого дані для балансу заповнювалися б автоматично на звітну дату, на підставі операцій проведених протягом звітного періоду. Це пришвидшує і спрощує процедуру підготовки звітності, сприяє уникненню помилок пов'язаних з людським фактором (арифметичні помилки).

Зараз в Україні запроваджується система подання підприємствами електронної фінансової звітності. Вже за результатами діяльності у 2019 році підприємства, які становлять суспільний інтерес і фінансова звітність яких підлягає обов'язковому аудиту, повинні складати та подавати фінансову звітність в єдиному електронному (цифровому) форматі.

Внаслідок послідовного реформування в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності відбулися суттєві зміни, які зумовлюють необхідність перегляду традиційних та створення нових адекватних методик фінансово-економічного аналізу, серед яких і запроваджений Міністерством фінансів порядок інтегральної оцінки фінансового стану бенефіціара коштів МВФ.

У питанні 3.3. ми застосували вищезазначену методику інтегрального комплексного аналізу якості фінансового стану ТзОВ «СІЕЙТІ» за даними фінансової звітності з використанням дискримінантної факторної моделі, за результатами якої можна стверджувати, що якість фінансового стану ТзОВ «СІЕЙТІ» у 2017 році є високою, стан товариства стійкий з високим рівнем спроможності виконувати зобов'язання та найменшою ймовірністю банкрутства.

Вважаємо, що баланс правомірно розглядати з технічного, економічного, правового боку як вершину облікового процесу, найважливіше джерело інформації для оцінки, аналізу, планування, управління підприємством, а також як джерело для наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азарова А. О., Рузакова О.В. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2010. 172 с.
2. Амеліна О. В. Креативний облік та маніпулювання фінансовою звітністю. Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. 2011. Вип. 35. С. 9–12.
3. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник [за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової] – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 384 с.
4. Аніловська Г. Я., Столяренко О.О. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Львів : ЛДУВС, 2012. 403 с.
5. Безверхий К. В., Бочуля Т.В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні : монографія. К. : ЦУЛ, 2013. – 184 с.
6. Белова І.М., Спільник І.В. Бухгалтерський облік в Україні у ХІХ-ХХ столітті. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. №14, Ч. 1, 2017. С. 22-26.
7. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. Научн. ред. перевода чл.-корр. РАН И.И. Елисеева. Гл. редактор серии проф. Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2002. 624 с.
8. Білик В. Г. Облік і відображення в звітності фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах реформування. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип.1, – К.: Науково-дослідний економічний інститут, 2006. – С. 127 – 129.
9. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Київ : Ельга, 2008. 723 с.
10. Богатко Н.Г. Ренсевич Н.Н. Вопросы совершенствования бухгалтерского баланса. Проблемы становления рыночной экономики: информационное и финансовое обеспечение деятельности предпринимательских структур:

- матеріали міжвуз. науч.-практ. конф. (Севастополь, 4–6 мая 2000 р.). Севастополь, 2000. С. 234–235.
11. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.
  12. Бруханський Р. Ф., Пуцентейло П.Р. Формування системи професійної підготовки бухгалтера-аналітика. Інноваційна економіка. 2016. № 5-6 (63). С. 187–198.
  13. Бруханський, Р. Ф. Аналіз вимог до побудови стратегічно-орієнтованої системи бухгалтерського обліку. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. Житомир : ЖДТУ, 2014. С. 188-189.
  14. Буфатіна І. В. Роль фінансової звітності в інформаційному забезпеченні прийняття рішень. Розвиток науки про бухгалтерський облік. Збірник тез та текстів виступів на науковій конференції, 23–24 листопада 2017 р. ч. 1. Житомир: ЖІТІ, 2014. С. 27–32.
  15. Буфатіна І. Оптимізація структури балансу з точки зору інтересів користувачів фінансової звітності. Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні : матеріали міжнар. науч.-практ. конф. (Київ, 16–18 жовтня 2000 р.). К. : КНЕУ, 2000. С. 124–125.
  16. Верига Ю. А., Зима Г.І., Кулявець Н.О. План рахунків бухгалтерського обліку: навч. посібник. К. : ЦУЛ, 2010. – 176 с.
  17. Верига Ю.А. Історичний аспект розвитку балансу та використання його в аудиті. Вісник Тернопільської академії народного господарства, 2002. № 3. С. 152–154.
  18. Верига Г. В., Савро А. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Бухгалтерський облік і аудит. 2010. № 9. С. 19–25.
  19. Верига Г., Савро А. Проблемні аспекти трансформації фінансової звітності підприємств України відповідно до принципів МСФЗ. Бухгалтерський облік і аудит, 2010. №9. С. 19-25.

20. Войнаренко М. П., Пономарьова Н.А., Замазій О.В. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2010. 488 с.
21. Вороная Н., Свіріденко А. Річна фінансова звітність. Податки та бухгалтерський облік. Спецвипуск, 2010. 27 грудня (№12): Річна фінансова звітність. С. 4-13.
22. Воронко О. С., Штепа Н.П. Економічний аналіз: навч. посібник / О. С. Воронко, Н. П. Штепа. Львів : «Новий Світ – 2000», 2012. 279 с.
23. Гейер Е. С., Головащенко О. М., Наумчук О. А., Тимчина Л. І. Звітність підприємства: навчальний посібник. Донецьк : ДонНУЕТ, 2014, 435 с.
24. Голов С. Бухгалтерський облік і фінансова звітність малих і середніх підприємств. Бухгалтерський облік і аудит, 2010. №10. С. 3-15.
25. Городня Т. А. Аналіз фінансового стану та вдосконалення контролю за фінансовими показниками підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 20.1. С. 183–186.
26. Господарський кодекс України, документ №436-ІУ від 16.01.2003 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
27. Грабовецький Б. Є., Шварц Б.Є. Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2011. 281 с.
28. Гринів Б. Проблеми бухгалтерського балансу: його використання в аналізі. Бухгалтерський облік і аудит. 2015. №1. С. 11–15.
29. Гуменюк О. Організація і реалізація системи аналітичного забезпечення діяльності підприємства. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку аграрного бізнесу України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 28 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.] ; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Економічна думка, 2015. - С. 88-92.
30. Дідоренко Т. Організація - предмет методології бухгалтерського обліку. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. зб. наук. праць. 2014. Вип. 3. С. 19-22.

31. Довбуш В.І. Баланс підприємства: історія виникнення, розвитку та становлення. Науково-практичне видання «Незалежний аудитор» №6 (IV), 2013. С.52-59.
32. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. К. : НУХТ, 2012, 335 с.
33. Інтернет-сторінка (Офіційний сайт компанії «SAT» (ТЗОВ «СІЕЙТІ»)) URL: <http://siati.com.ua/>
34. Карпенко О. В., Любимов М.О. Проблеми розробки методичної бази системи управлінської звітності. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія. 2012. № 1 (153). С. 12–21.
35. Картузова Т. В. Необхідність переходу України на міжнародні стандарти фінансової звітності. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. № 20.9. С. 176–179.
36. Кіндрацька Л. М. Звітність у загальній обліковій системі суб'єктів господарювання: розвиток та вдосконалення. Вісник Львівської комерційної академії. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. Вип. 35. С. 175–178.
37. Ковальчук Т. М., Вергун А. І. Фінансовий аналіз у системі управління реальними інвестиціями: монографія. Чернівці : ЧНУ, 2011. – 246 с.
38. Косова Т. Д. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2013. 440 с.
39. Кравчук О. Баланс підприємства: теорія і практика. Дебет-Кредит, 2010. 20 грудня (№51): Додаток: Актуально про податкові спори. С. 8-12.
40. Крупельницька І. Г. Звітність підприємств: навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2012. 232 с.
41. Кулик В. А. Бухгалтерський баланс: минуле, сучасне, майбутнє : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2014. – 186 с.

42. Лагун М. І. Методичні аспекти аналізу фінансового стану підприємств у контексті прийняття управлінських рішень. Формування ринкових відносин в Україні . 2012. №7. С. 16 – 40.
43. Левицька С. О., Лебедзевич Я.В., Осадча О.О. Звітність підприємств: підручник. Острог : НУ «Острозька академія», 2012. 230 с.
44. Лень В. С., Гливенко В. В. Звітність підприємства: підручник. 3-тє вид., перероб. і допов. К. : Каравела, 2010. 672 с.
45. Лончакова В. О. Недоліки та переваги сучасної форми бухгалтерського балансу. Вісник ЖІТІ, 2002. №19. С. 164–166.
46. Лукін В. О. Звітність підприємства: опорний конспект лекцій. Харків: ХІБС УБС НБУ, 2014. 164 с.
47. Макаренко Ю. П. Розробка методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності підприємств. Агросвіт. 2014. №4. С. 37–43.
48. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433 URL: <http://www.minfin.gov.ua>
49. Мних Є. В., Швець В. Є., Яремко І. Й. Розвиток обліку в Галичині (історичні та методологічні аспекти). Львів : Каменярь, 2000. 208 с.
50. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2014. 536 с.
51. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій : колект. моногр. Р. Ф. Бруханський, П. Р. Пуцентейло, І. М. Белова [та ін.]. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 388 с.
52. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 9. С. 92–100.
53. Озеран А. В. Гармонізація фінансової звітності підприємств з міжнародними стандартами та потребами управління. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальність 08.00.09 – «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної

- діяльності)». К.: 2015 р. 570 с. URL: <https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.06/2016/dis.pdf>
54. Палюх М. Роль бухгалтерського обліку в системі управління підприємством. Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 30 берез. 2017 р.]. Тернопіль : Крок, 2017. - С. 42-44.
  55. Пасько О. Глобальна конвергенція стандартів фінансової звітності: стан та перспективи. Облік і фінанси АПК, 2010. №10. С.45-50.
  56. Пачоли Л. Трактат XI: О счетах и записях . К.: Эксперт- Про, 2000. 80 с.
  57. Податковий кодекс України, документ від 02.12.2010. № 2755-ІУ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
  58. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. №20 URL: <http://buhgalter911.com>
  59. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України, прийнятий Верховною Радою України 16.07.1999 № 996-XIV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
  60. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень» Закон України № 2164-VIII від 05.10.2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>
  61. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: наказ Аген. запобіг. банкрутству від 23.02.1998 № 22 . Офіційний вісник України. 1998. № 13. с. 211.
  62. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій: наказ Аген. запобіг. банкрутству від 27.06.1997 № 81. Офіційний вісник України. 1997. № 32. с. 144.

63. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
64. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Мінфіну України від 30.11.99 р. № 291 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>
65. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва : наказ Мінфіну від 25.02.2000 № 39. Офіційний вісник України. – 2000. – № 11. с. 296.
66. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419. Офіційний вісник України. 2000. № 9. с. 21.
67. Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара»: наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2016. № 616 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#n136>
68. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку : наказ Мінфіну України від 19.04.2001 № 186. Офіційний вісник України. 2001. № 19. с. 99.
69. Про прийняття Конституції України і введення її в дію, Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254>
70. Пуцентейло П. Р. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства. Сталий розвиток економіки. 2015. № 1. С. 168-174.

71. Рафальська К. У чому плюс нової електронної фінзвітності. URL: https://biz.nv.ua/ukr/experts/rafalskaya_e/u-chomu-pljus-novoji-elektronnoji-sistemi-finzvitosti-2410663.html
72. Сава А., Палюх М., Завитій О., Семенишена Н. Теоретичні засади бухгалтерського обліку в системі управління. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. зб. наук. пр. 2017. Вип. 1-2. С. 21-28.
73. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : Навчальний посібник. - 3-тє вид., випр. і доп. Київ : «Знання», 2007. - 668 с. - (Вища освіта ХХІ століття). 966 с.
74. Смірнова О. М., Стадник М. В. Фінансова звітність : історичний аспект розвитку та сучасні орієнтири. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2. Тернопіль : Крок, 2014. С. 116–119.
75. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: учеб. пособие для вузов. М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. 638 с.
76. Спільник І. В. Аналіз забезпеченості підприємства власним капіталом. Стан та перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали ІІІ міжнародної науково-практичної конференції, 10-11 жовтня 2014 р., Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 253-255.
77. Спільник І. В. Аналіз фінансової діяльності фірми. Наукові записки. Тернопіль. «Економічна думка», 2006. Випуск 16. С. 78-82.
78. Спільник І. В., Загородна О.М. Економічний аналіз : навч.- метод. комплекс дисципліни. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. 432 с.
79. Спільник І. В., Тинська І. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу і проблеми його вдосконалення. Економічний аналіз. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу і статистики ТНЕУ. Тернопіль: Економічна думка, 2011. - Випуск 8, Ч. 2. С. 423-425.
80. Спільник І. Сутність обліку та актуальність вивчення його історії. Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-

- практ. конф. [м. Тернопіль, 27 жовт. 2017 р. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 166-169.
81. Спільник І., Загородна О. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2017. Випуск 1-2. С. 62-80.
  82. Спільник І., Палюх М. Цифровий формат фінансової звітності: сутність, переваги, перспективи. Цифрова економіка: тренди та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 115-117..
  83. Тігова Т. М., Селіверстова Л. С., Процюк Т. Б. Аналіз фінансової звітності: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 268 с.
  84. Трачова Д. М., Сахно Л. А. Перехід на міжнародні стандарти обліку та звітності: проблеми та перспективи. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Мелітополь : Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2012. № 2 (18), том 6. С. 270–276.
  85. Уолш К. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства. Пер. з англ. К.: Всеуито; Наукова думка, 2001. 367 с.
  86. Хелферт Э. Техника финансового анализа/ Пер. с англ. под ред. Л.П. Белых. М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. 663 с.
  87. Хома І. Б., Андрушко Н. І., Слюсарчик К. М. Фінансовий аналіз : Навч. посібник. Львів : Львівська політехніка, 2012. 339 с.
  88. Хомин П. Я. Облікове забезпечення звітності про фінансові результати має бути методологічно обґрунтованим. Бухгалтерський облік і аудит. №6. 2014. С. 9–15.
  89. Хомин П. Я. Баланс – елемент методу бухгалтерського обліку чи форма звітності. Вісник ТДЕУ, 2006. №2. С. 76–84.
  90. Чижевська Л. В. Бухгалтерський баланс: проблеми теорії і практики Житомир: ЖІТІ, 1998. 408 с.

91. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку [Текст]: навч. посібник. К. : Знання-Прес, 2003. 444 с.
92. Шеверя Я. В. Удосконалення методів аналізу та прийняття управлінських рішень на основі комплексної моделі фінансової звітності. Школа професійного бухгалтера. № 11(95). 2013. С. 29–33.
93. Шифріна Н. І. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. № 35. С. 191–194.
94. Шкарабан С. І., Спільник І. В., Шеремета М. Й. Фінансовий аналіз: навчально-методичний комплекс дисципліни. Тернопіль: Видавництво ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 252 с.
95. Яремко І. Й., Федак Т. В. Балансознавство у контексті і форматі методології економічної науки. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2013. № 647. С. 547–552.

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет аграрної економіки та менеджменту
Кафедра обліку та економіко-правового забезпечення
агропромислового бізнесу

ЗБЕРУН Марія Володимирівна

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН): ЗМІСТ, ОЦІНКА ТА
РОЗКРИТТЯ СТАТЕЙ, МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ/**

**BALANCE SHEET (STATEMENT OF FINANCIAL POSITION): CONTENT, EVALUATION
AND DISCLOSURE OF ARTICLES, METHODS OF PREPARATION.**

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

**Освітньо-професійна програма «Облік і правове забезпечення
агропромислового бізнесу»**

Магістерська робота

Частина 2

ДОДАТКИ

Тернопіль – 2018